

ΜΟΥΣΕΙΟ
ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΖΩΗΣ
ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ
& ΔΙΑΣΩΣΗΣ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Το 21 μέσα από την εικονογράφηση των σχολικών βιβλίων Ιστορίας του Δημοτικού

Ευαγγελία Κανταρτζή, Διευθύντρια Μουσείου
Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

Η Επανάσταση του 1821 στο σχολείο

Διαδικτυακή
Εκπαιδευτική Ημερίδα
του 4ου ΠΕΚΕΣ Αττικής

6 Μαρτίου 2021
10:00 - 15:00

Υλικό από το βιβλίο των Σ. Μπουζάκη-Ε. Κανταρτζή,
από τις επανεκδόσεις των παλαιών σχολικών εγχειριδίων από τις Συλλογές του Μουσείου
(Έκδοση Εφημερίδα ΝΕΑ)
και από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

Τα θυμόμαστε;

Η δύναμη της εικόνας

Γιατί;

Οι εικόνες ενέχουν ιδιότητες δυναμικές στη μετάδοση στάσεων και ιδεολογιών, τις οποίες αδυνατεί να αναπτύξει ο προφορικός και ο γραπτός λόγος.

Ασκούν μεγάλη συναισθηματική επιρροή και έχουν ισχυρή υποβλητικότητα (Παληκίδης, 2007).

Άμεση και έμμεση

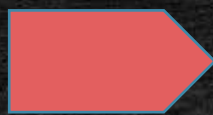
Το βιβλίο, κείμενο και εικόνα, μιλάνε όχι μόνο με την παρουσία αλλά και την απουσία.

Επιλέγεις τι θα πεις και τι θα δείξεις και η απουσία είναι μια μορφή λογοκρισίας (Παληκίδης, 2007; Κανταρτζή, 2002).

Αποκωδικοποίηση της εικόνας

Ιδεολογικά μηνύματα άλλοτε φωναχτά και άλλοτε αθόρυβα μεταφέρονται χρωματίζοντας τις εικόνες, θέτοντας προκλήσεις, ερωτήματα, αμφισημίες, αμφιβολίες ..κάνοντάς μας έμπειρους αναγνώστες!

Μουσολινικό Αλφαβητάριο
Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

- **Στόχοι:**

- Ανάπτυξη ιστορικής σκέψης και συνείδησης
- Καλλιέργεια εθνικής ταυτότητας

Ἡ πρώτη ἑορτὴ
ΤΗΣ 25 ΜΑΡΤΙΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
 Τῆ 15 Μαρτίου 1838 ἐξεδόθη τὸ ἐπόμενον
 βασιλικὸν διάταγμα, δι' οὗ καθιεροῦτο ἡ 25 Μαρ-
 τίου ὡς ἑμὴν ἑθνικὴ ἑορτὴ ἐπὶ τῇ ἐναρξίᾳ τοῦ
 ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.
 ΟΘΩΝ
 Ἐλέμ Θιὰς
 Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος.

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικῆς Ζωῆς και
 Εκπαίδευσης

Ἀριθ. 326 - Λεπτά εἰκοσι πέντε.
 ΕΤΟΣ 2
ΕΣΤΙΑ
 ΕΚΔΙΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ
 Τόμος ὀκταεὺς τρίτος
 Σαββατοκύριακα ἡμερησίως ἔκδοσις ἀπὸ τῆς ἑπομένης ἑβδομάδος
 Ἐπιμελητὴς ἑστίας καὶ ὄψεως - Γραφεῖον τῆς ἑστίας - Ὁδὸς Σουλῶν 9
 25 Μαρτίου 1882

Ἡ πρώτη ἑορτὴ
ΤΗΣ 25 ΜΑΡΤΙΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
 Τῆ 15 Μαρτίου 1838 ἐξεδόθη τὸ ἐπόμενον
 βασιλικὸν διάταγμα, δι' οὗ καθιεροῦτο ἡ 25 Μαρ-
 τίου ὡς ἑμὴν ἑθνικὴ ἑορτὴ ἐπὶ τῇ ἐναρξίᾳ τοῦ
 ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.
 ΟΘΩΝ
 Ἐλέμ Θιὰς
 Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπί τῇ προτάσει τῆς Ἡμετέρας ἐπι τῶν Ἑκ-
 κλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας, θεωροῦσαν ὅτι
 ἡ ἡμέρα τῆς 25 Μαρτίου, λαμβανὰ καθ' ἑαυ-
 τὴν τὴν πάλαι Ἑλλὰδα διὰ τὴν ἐν αὐτῇ τελου-
 μένην ἑορτὴν τοῦ Ευαγγελισμοῦ τῆς Ὑπεραγίας
 Θεοτόκου, εἶναι προσεὶ λαμπρὰ καὶ χαριόφυτος
 διὰ τὴν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐναρξίαν τοῦ περὶ
 τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους,
 καθιεροῦμεν τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς τὸ ἑθνικὸν
 ὡς ἡμέραν ἑθνικῆς ἑορτῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῆς 15 (27) Μαρτίου 1838.
 ΟΘΩΝ.
 Ὁ ἐπί τῶν ἑκκλησιαστικῶν κτλ.
 Γραμματεὺς τῆς Ἡμετέρας
 Γ. ΓΑΡΡΑΚΗΣ.

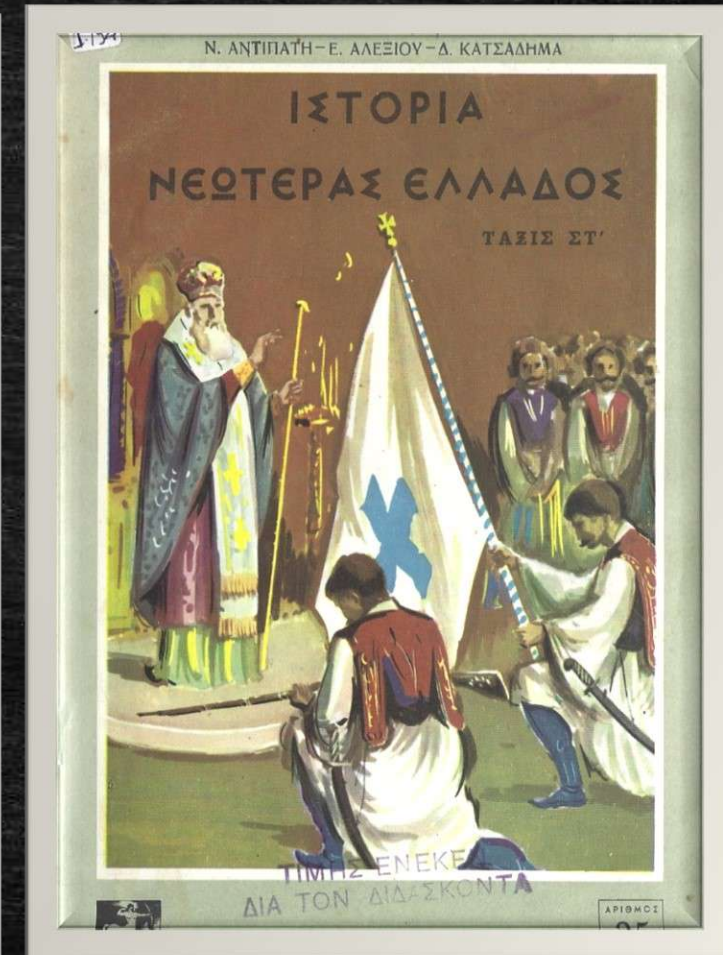
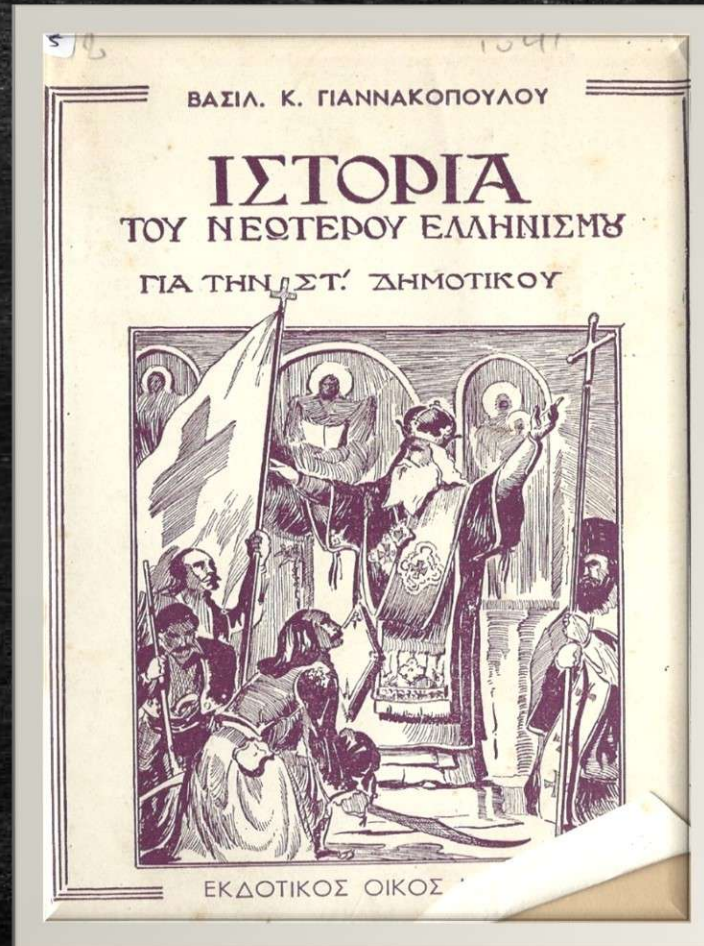
οὐκ ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ τῆ 8 ὥραν π. μ. ἡ ἐνο-
 πλος προορὰ τῆς πόλεως παρετάθη εἰς τὰς ὁ-
 δούς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐπέβλεπα εὐ δεξιῇ ὁ Βασι-
 λεὺς καὶ ἡ Βασιλισσὴ διὰ τὰ εἶθον εἰς τὴν ἐκ-
 κλησίαν τῆς ἁγίας Εἰρήνης.
 Τῆν 9 ὥραν ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασιλισσὴ ἐβρα-
 σαν ἐν ἄρματι ἀνευρηκόμενοι ἀπὸ τοῦ πλῆθος
 τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου παρεβίβησαν
 ὅλοι οἱ πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ Ἄρχαί, ἡ
 δημοτικὴ Ἄρχὴ τῆς πόλεως καὶ ὅλοι οἱ συντα-
 χιαί, ὅλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοι τῆν περίχ χωρίων
 καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ, ὅπου ἐβίβη κατά-
 ληλος τῆς ἑορτῆς δοξολογία πρὸς τὸν Ὑψίστον.
 Εἰς τὴν χαριστικὴν καὶ πένθητον ταύτην ἑλ-
 ληνικὴν ἑορτὴν παρεβίβησαν καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι
 τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ἰσπανίας καὶ Ἰταλίας
 ὁμοῦ καὶ οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τῶν Ἀγγλι-
 κῶν καὶ Γαλλικῶν πλοίων, καθὼς καὶ οἱ ὑπάλ-
 ληλοι τῶν πρεσβειῶν αὐτῶν, οἵτινες συνεώρτα-
 σαν μαζί μας τὴν λαμπρὰν ἀνάμνησιν τῆς ἐπι-
 ταίου ἡμέρας τῆς ἰθαγενεότητός μας. Μένον δὲ οἱ
 κύριοι πρεσβεῖς τῆς Ρωσσίας καὶ Αὐστρίας μετὰ
 τῶν ὑπαλλήλων των καὶ μαζί μὲ αὐτούς ὁ ἀν-
 τιπρόσωπος τῆς Βαυαρίας ὅν μὲς εἴωσαν τῆς πα-
 ρουσίας των εἶναι μὴ μικθῶσι (καὶ ἀπὸ αὐτῶν
 τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἰθαγενεότητός μας).

ΕΞΩΦΥΛΛΑ

Τα εξώφυλλα των σχολικών βιβλίων αποτελούν αυτόνομες μορφές έκφρασης και επιτελούν ξεχωριστές λειτουργίες από αυτές του εσωτερικού των βιβλίων

Λειτουργίες:

Διακοσμητική
Αφηγηματική
Συμβολική-ιδεολογική
(Γρόσδος, 1998)

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

Η σημαία

Η επιλογή της σημαίας κουβαλά και μεταφέρει το δικό της μήνυμα καθώς η σημαία, από όλα τα εθνικά σύμβολα, είναι το πιο δυνατό. Είναι το σύμβολο του τι έχει κάνει το έθνος, τι θέλει να κάνει, και τι, στην πράξη, εξιδανικεύει.

Στις εθνικές επετείους η σημαία αναρτάται σε όλα τα κρατικά κτίρια, αλλά κοσμεί επίσης πολλά ιδιωτικά σπίτια.

Ο συμβολισμός που μεταφέρει την καθιστά από τους πρώτους στόχους δολιοφθοράς σε περιόδους αναταραχών.

Οι σημαίες που συμβολίζουν τα κράτη εμφανίστηκαν μετά τις δύο μεγάλες επαναστάσεις του 18ου αιώνα, την Αμερικανική και τη Γαλλική.

Η γαλανόλευκη καθιερώθηκε ως εθνικό σύμβολο στην Α' Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου στις 13 Ιανουαρίου του 1822.

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

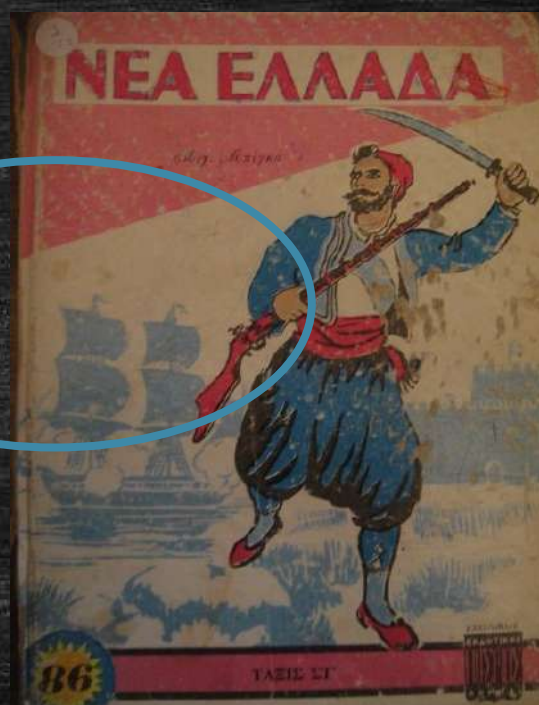

Μέσα σε ολοκόκκινο φόντο προβάλλεται, ενισχύεται και τονίζεται μια σκηνή: είναι μια πολεμική σκηνή με άνδρες την ώρα της μάχης κρατώντας καριοφίλια, εικόνα που σαφώς παραπέμπει στην επανάσταση του 21, η οποία αποτελεί και το κύριο περιεχόμενο του βιβλίου.

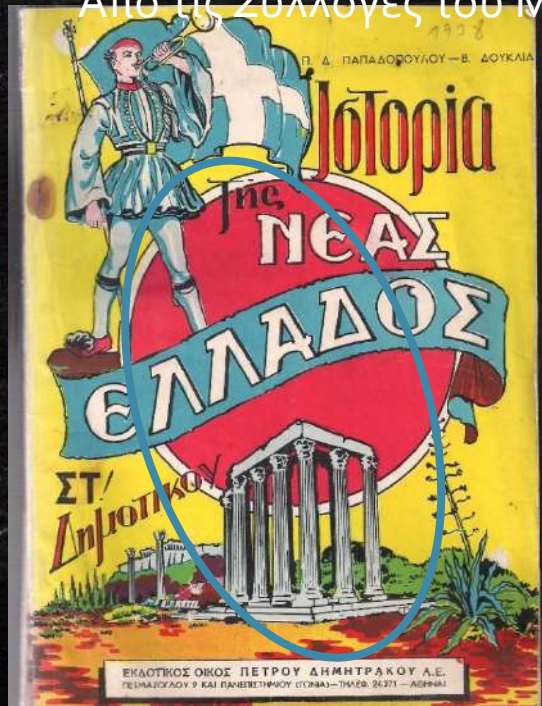
Ένας από τους αγωνιστές σε πρώτο φόντο κρατά την ελληνική σημαία η οποία τονίζεται όχι μόνο λόγω του μεγάλου μεγέθους με το οποίο απεικονίζεται, αλλά και γιατί ξεπροβάλλει και βγαίνει από το στρογγυλό φόντο μέσα στο οποίο περικλείεται η

αναπαράσταση της σκηνής της μάχης.

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

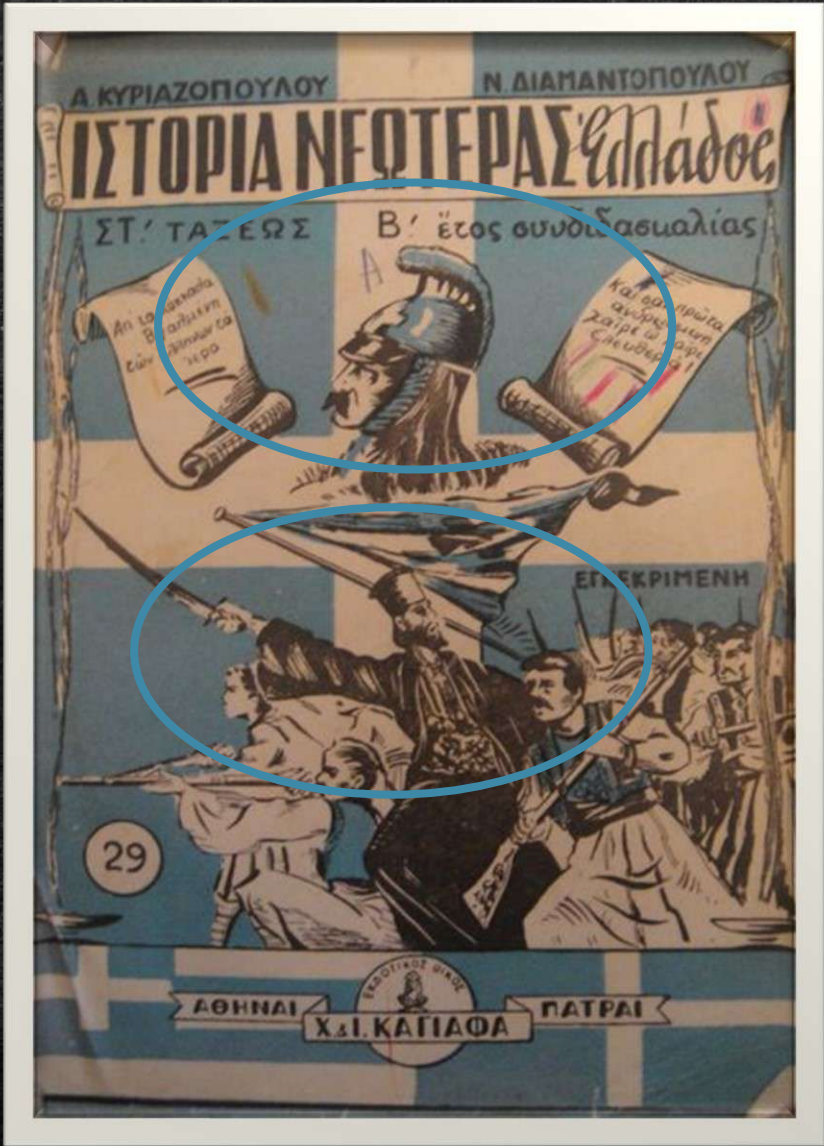
Ένας αγαπημένος ήρωας

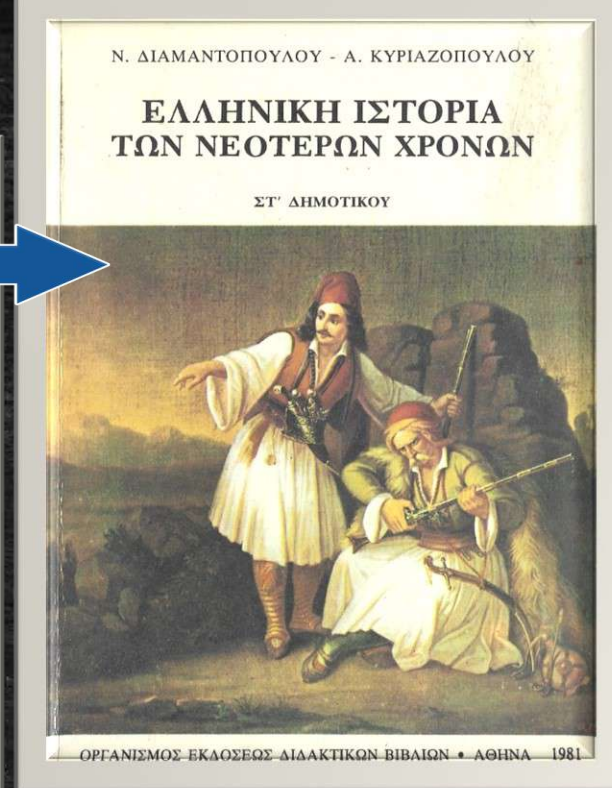
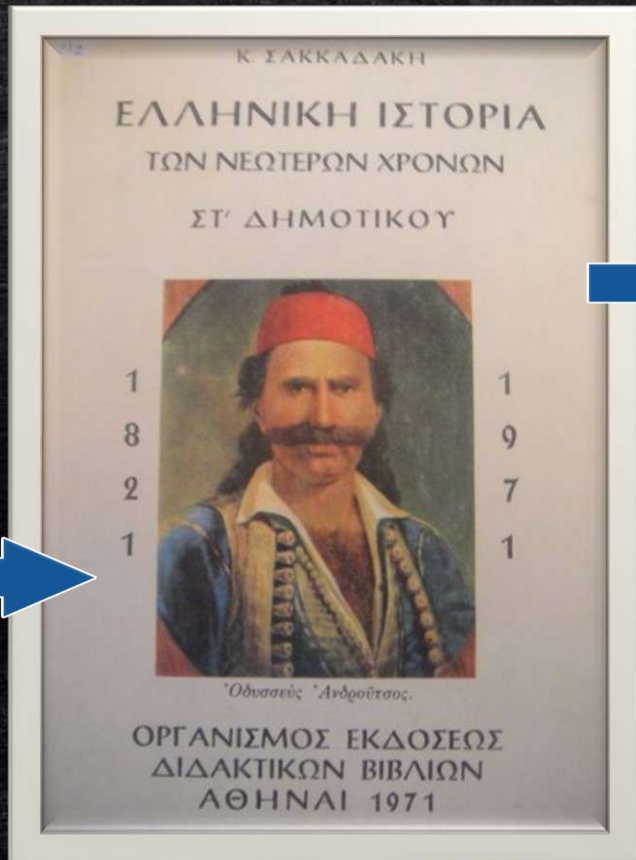

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

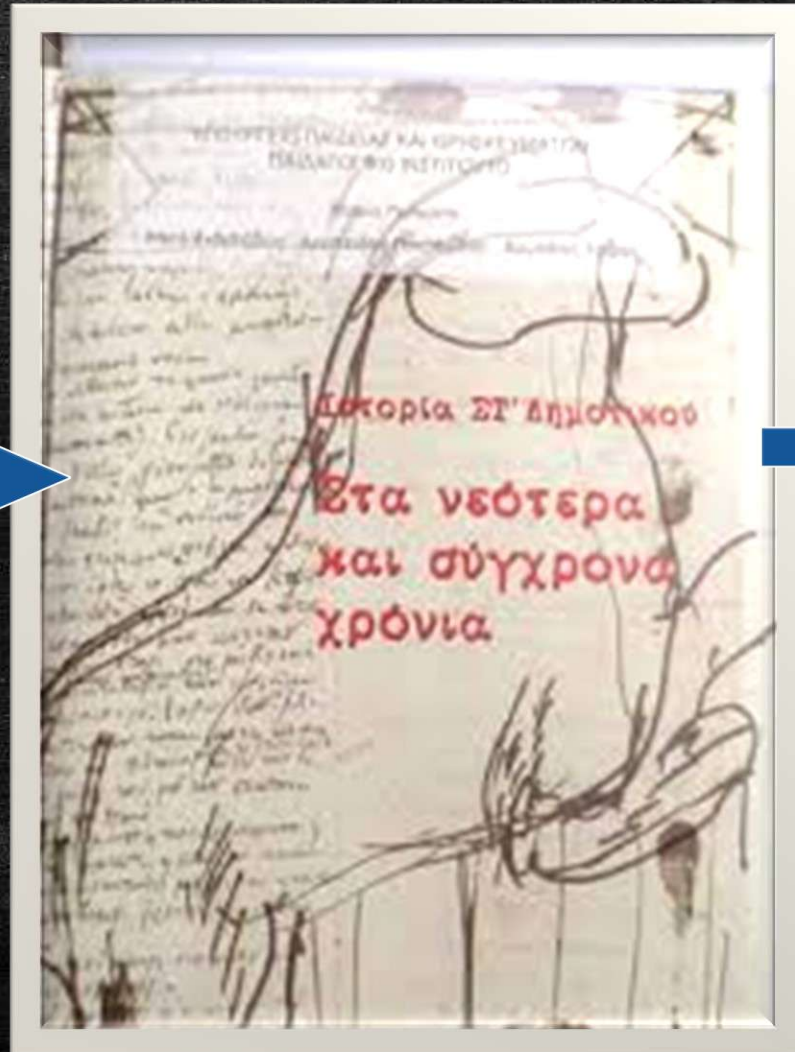
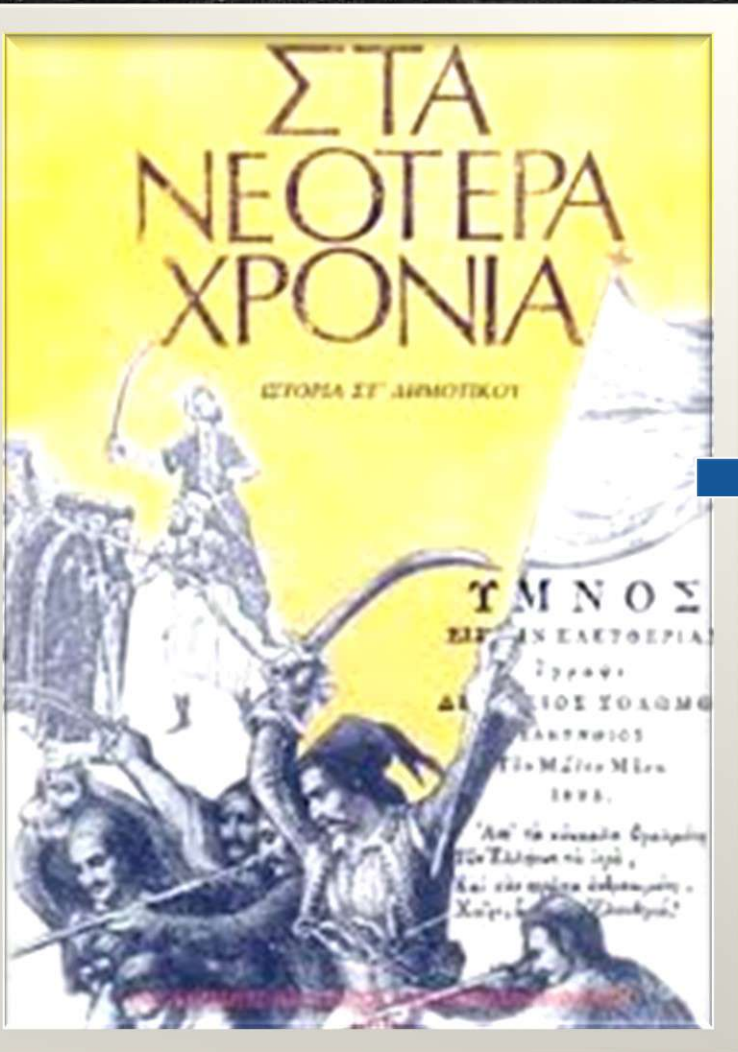
Ένας αγαπημένος ήρωας

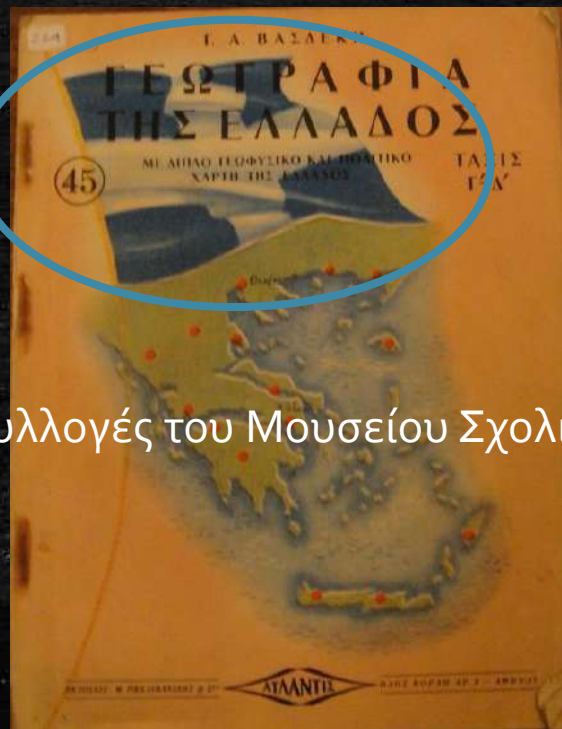
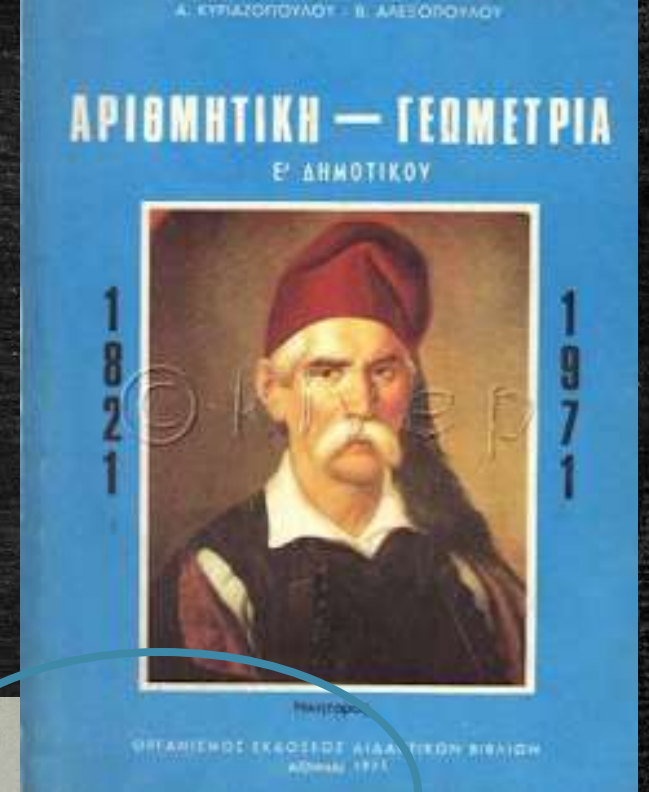
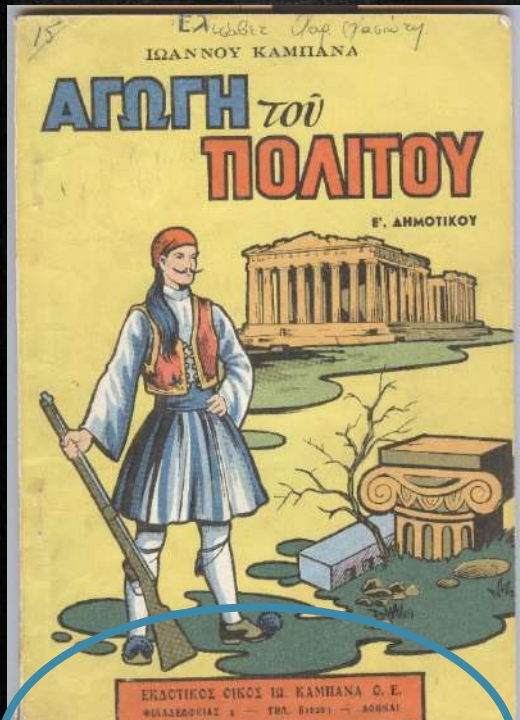

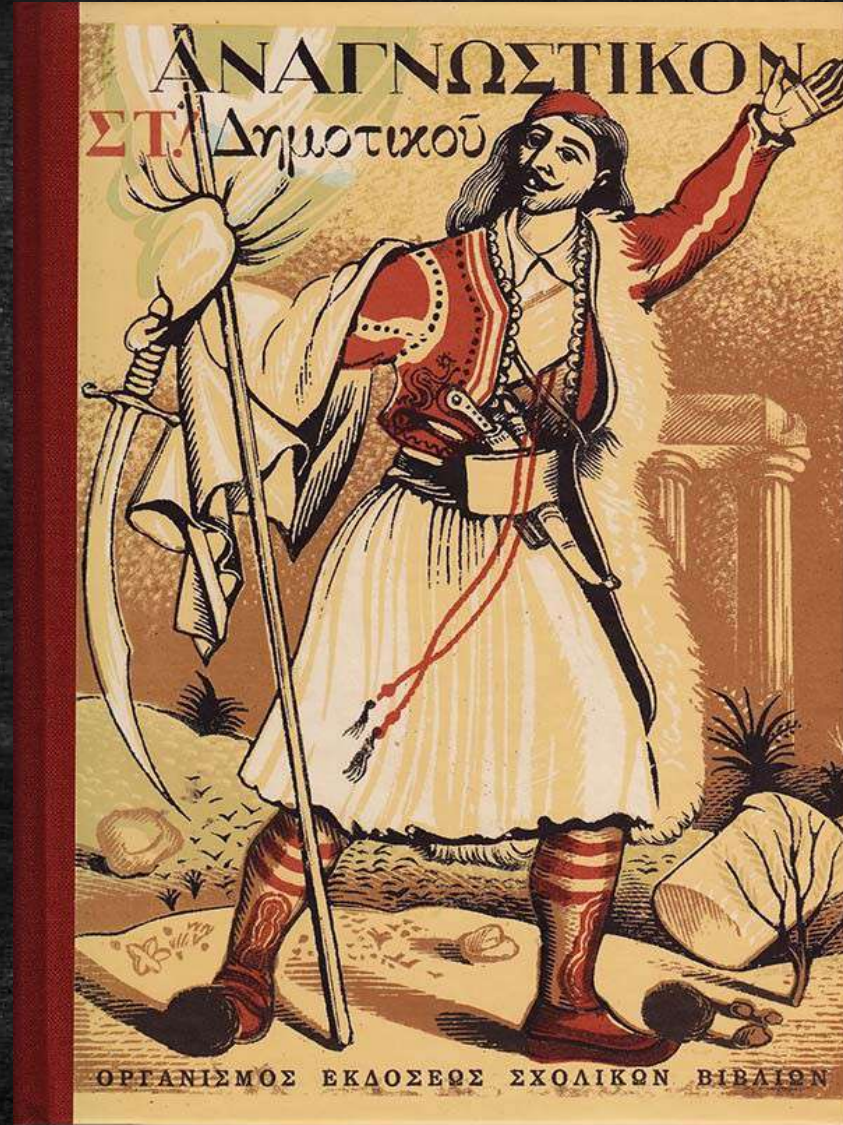
Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

Νεότερα χρόνια

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

Ας μιλήσουμε για ήρωες!

Μια ατέλειωτη σειρά από πορτρέτα ηρώων και πρωταγωνιστών του πολιτικού βίου συμπληρώνουν την ιστορική αφήγηση:

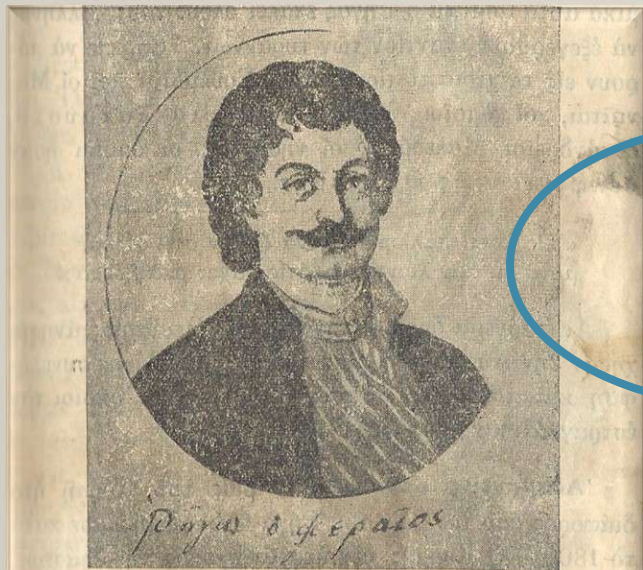
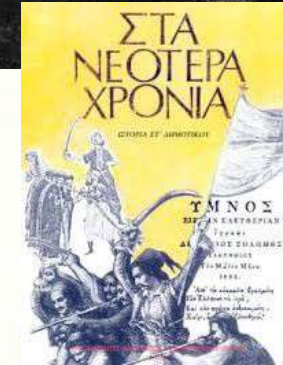
Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, Αδαμάντιος Κοραής, Λάμπρος Κατσώνης, Ρήγας Φεραίος, Αλέξανδρος Υψηλάντης, Παλαιών Πατρών Γερμανός, Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε΄, Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Νικηταράς ο Τουρκοφάγος, Οδυσσέας Ανδρούτσος, Δημήτριος Υψηλάντης, Κωνσταντίνος Κανάρης, Ανδρέας Μιαούλης, Μάρκος Μπότσαρης, Αθανάσιος Διάκος, Λόρδος Βύρων, Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, Παπαφλέσσας, Γεώργιος Καραϊσκάκης. Από τους μη Έλληνες υπάρχουν ο Αλή Πασάς και ο Ιμπραήμ.

Ο Ρήγας σπέρνει
το σπόρο της ελευθερίας
Πίνακας (απόσπασμα)
Μακρυγιάννη-Ζωγράφου

103

Εικ. 14.—Ο Ρήγας Φεραΐος.

σκέψιν παρὰ μόνον πῶς θ' ἀπελευθερώσῃ τὴν πατρίδα
του. Αὐτὴ ἡ σκέψις τὸν ἐβασάνιζεν ἡμέραν καὶ νύκτα.
Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐγένετο ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστα-
σις. Ὁ Ρήγας ἐνεθουσιάσθη μὲ τὰς ἰδέας τῆς ἐλευθε-
ρίας. Ἐπροσπάθησε νὰ συνεννοηθῇ καὶ μὲ τὸν Ναπο-
λέοντα διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν Ἑλλάδα.

εις μοναστήριον. Ἄλλ' ὁ Διάκος δὲν ἦτο ἐκ τῶν ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἠδύναντο νὰ μείνουν εἰς μοναστήρια. Διὰ τοῦτο ἔφυγε καὶ ἔγινε κατ' ἀρχὰς κλέφτης. Ἐπειτα ὁμοῦ κατετάχθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἄλῃ πασᾶ τῶν Ἰω-

Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος.

Ἀθανάσιος Διάκος.

γίνη καλόγηρος. Ὁ νεαρὸς Ἀθανάσιος ἐχειροτονήθη διάκος καὶ ἀφοῦ ἔμεινε ὀλίγα ἔτη εἰς τὸ μοναστήριον, ἔγινε κλέφτης, ἐπειδὴ ἤκουε τὰ κατορθώματα τῶν κλεφτῶν καὶ ἤθιλε καὶ αὐτὸς νὰ διαπραξῇ ὅμοια. Ὡς κλέφτης ἔδειξε μεγάλην ἀνδρείαν καὶ τὸ ὄνομά του διεφημίσθη εἰς ὅλην τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα.

...γνωρίζον οἱ εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν, ὅπου ἐμάχετο αὐτὸς τώρα, εἶχε πεσεὶ ὁ Λεωνίδας μετὰ τοὺς τριακοσίους του. Ἡ φωνὴ τοῦ ἥρωος τῶν Θερμοπυλῶν, τὸ αἷμα τῶν συντρόφων του, ὁ κίνδυνος νὰ σβῆσῃ ἡ ἐπανάστασις, ἀν περάσουν οἱ Τοῦρκοι, ἤναψαν τὸν ἡρώισμόν του. Πολεμᾷ μετ' ὀλίγους συντρόφους ἕως οὗ πίπτουν ὄλοι. Τέλος ὁ Διάκος πληγώνεται βαρῶς καὶ πιά-

Ἀθανάσιος Διάκος.

νετα ἀχμάλωτος. Οἱ Τοῦρκοι τὸν ἔδεσαν καὶ τὸν ὠδήγησαν εἰς τὸν Ὁμέρ· Βρυώνην. Ὁ Τοῦρκος πασᾶς, ὅταν τὸν εἶδεν, ἐθαύμασε τὸ παράστημα καὶ τὸν ἡρώισμόν του καὶ τοῦ ἐπρότεινε νὰ τοῦ χάρισῃ τὴν ζωὴν, ἐὰν ἐδέχετο νὰ ἀλλασοῦσθαι τὴν πίστιν. Ὁ Διάκος, ἀν καὶ ἐγνώριζε τί τὸν ἐπερίμενον ἀπάντησε μετ' ὑπερηφάνειαν: «Ἐγὼ Ἕλληνας ἐγεννήθηκα καὶ Ἕλληνας θ' ἀποθάνω». Ὁ Ὁμέρ· Βρυώνης τότε διέταξε καὶ τὸν ἐσούβλισαν ζωντανόν (23 Ἀπριλίου 1821).

Ὁ Διάκος ὑπέφερε τὸ φοβερόν μαρτύριον χωρὶς στεναγμῶν καὶ δάκρυα. Ὀλίγον μόνον πρὸ τοῦ θανάτου του, ἐγύρισε καὶ εἶδε τὴν καταπράσινον φύσιν καὶ ἐψιθύρισε μελαγχολικὰ τὸ περίφημον δίστιχον:

*Γιὰ δὲς καιρὸ, ποῦ διάλεξε ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρῃ,
τώρα π' ἀνθίζον τὰ κλαριά καὶ βγάζει ἡ γῆ χοιτάρια.*

Αὐτὸ ἦτο τὸ τέλος τοῦ ὠραίου καὶ σεμποῦ ἥρωος. Οἱ Τεπεράσαν ἀπὸ τὴν Ἀλαμάναν, ὅπως ἐπέρασαν ἄλλοτε καὶ οἱ Πέρσες. Ἐβίβαζεν εἰς ὄλον τὸν κόσμον τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Πατρίδα τὴν αὐτοθυσίαν.

Ὁ Ὁμέρ Βρυώνης.

Ἡ μάχη τῆς Ἀλαμάνας

Σύγχρονα σχεδὸν μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπαναστάτησε, ὅπως μάθαμε, καὶ ἡ Στερεὰ Ἑλλάδα.

Ὁ Χουροίτ, ποῦ βρισκόταν εἰς τὴν Ἠπειρὸν πολεμώντας τὸν Ἄλῃ πασᾶ, μόλις ἔμαθε τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, πρόσταξε δύο ἰκανότατους πασάδες, τὸν ἐμπιστὸν τοῦ Κισσὸς Μεχμέτ καὶ τὸν Ὁμέρ Βρυώνην, νὰ ἐκστρατεύσουν μετ' ἰσχυρῆς δυνάμεως, γὰρ νὰ πνίξουν τὴν ἐπανάστασιν ἐν τῇ Ρούμελῃ. Κατόπιν νὰ προχωρήσουν εἰς τὴν Πελοπόννησον, νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ νὰ πνίξουν καὶ ἐκεῖ τὴν ἐπανάστασιν.

Οἱ δύο πασάδες μετ' 8.000 ἄντρων, πεζικὸν καὶ ἰππικὸν, ἔφτασαν εἰς

“Άλλα βιβλία πού ἔμπορεῖτε νά διαβάσετε :

1. Παιδιά τοῦ εἰκοσιένα Τάκη Λάππα.
2. Δημοτικά τραγούδια Ἄπ. Μελαχρινοῦ.
3. Ἄθανάσιος Διάκος Ἄρ. Βαλαωρίτη.
4. Ἑρωεῖς τοῦ 21 Ἄδελφότης «Ἡ Ζωή».

β'. Ὁ Ὀδυσσεύς Ἀνδρούτσος καί τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς.

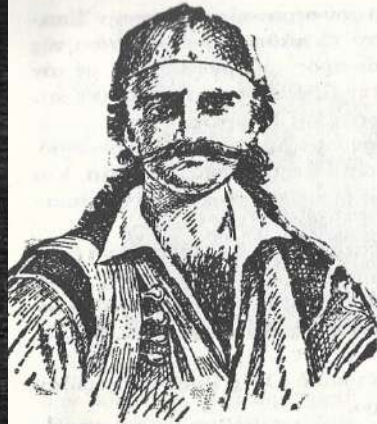
Μετὰ τὴν ὀπισθοχώρησιν τοῦ Δυοβουνιώτου καί τοῦ Πανουργιά καί τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ Διάκου, οἱ Τούρκοι, ἀφοῦ ἐξεκουράσθησαν ὀλίγας ἡμέρας, ἐξεκίνησαν τὴν 7 Μαΐου διὰ νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Ἀμφισσαν.

Ὀδυσσεύς Ἀνδρούτσος (1770 - 1824)

Τότε ἐμφανίζεται ὁ Ὀδυσσεύς Ἀνδρούτσος. Ἔμαθε τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ φίλου τοῦ Διάκου, ἐλυπήθη πολὺ καί ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικηθῇ.

Ὁ Ὀδυσσεύς ἦτο υἱὸς τοῦ περιφήμου ἀρματολοῦ Γεωργίου Ἀνδρούτσου, ὅστις ἐπολέμησε μετὰ τὸν Λάμπρο Κατσώνη τοὺς Τούρκους. Ἐγεννήθη τὸ 1790 εἰς τὴν Ἰθάκην καί εἶχε βαπτισθῆ ἀπὸ τὸν Λάμπρο Κατσώνη. Ἦτο μάλλον κοντός, ἀλλὰ εἶχε δυνατὸν σῶμα, μετὰ μεγάλα καί πυκνά μουστάκια, δασεῖα φρύδια καί μέτωπον μεγάλον. Ὁμίλει μετὰ δυσκολίαν καί ἦτο ζωηρός, θαρ-

Ὁ Ὀδυσσεύς Ἀνδρούτσος

εργασία μετὰ τοὺς Τούρκους. Ἔτσι ἦρθε σὲ γρήξη μετὰ τὴν Κυβέρνηση τοῦ Κωλέττη.

Τότε τὸ πρωτοπαλικάρο τοῦ Ὁκίουρας, ἀφοῦ συνεννοήθηκε κρυφὰ μετὰ τὸν Κωλέττη, ἔπεισε τὸν Ἀνδρούτσο νὰ παραδοθῆ εἰς τὴν Κυβέρνηση, γιὰ νὰ καταρτίσῃ τίς κατηγορίες. Ἐχοντας ἐμπιστοσύνη σὲ τὸν Γκούρα παραδόθηκε. Ἐκεῖνος ὅμως τὸν φυλάκισε ἀμέσως εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῆς Ἀθήνας. Ἐκεῖ τὸν βασάνισαν καί τέλος τὸν στραγγάλισαν (Ἰούνιος 1825) καί τὸν ἔριξαν κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, γιὰ νὰ πιστέψῃ ὁ λαὸς ὅτι γκρεμίστηκε, ἐνῶ προσπαθοῦσε νὰ δραπετεύσῃ.

Ἀσκήσεις

1. Γιατί ὁ Ἀνδρούτσος ἔφραξε τὸ δρόμο τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη εἰς τὴν Γραβιά;
2. Ποιὸ ἀποτέλεσμα εἶχε ἡ νίκη του αὐτῆ;
3. Πῶς χαρακτηρίζετε τὸν Γκούρα;
4. Πῶς βρῖσκετε τὸ τέλος τοῦ Ἀνδρούτσου;

Ἔργασία

Νά βρεῖτε καί νὰ διαβάσετε τὸ ποίημα τοῦ Ζαλοκώστα γιὰ τὸ χάνι τῆς Γραβιάς.

δα τῶν ποδιῶν του καί τὴν ἱκανότητά του στὸ σημάδι. Εἶχε στρατηγικὸ μυαλό μιλοῦσε μετὰ δυσκολία, ἦταν ὅμως γρήγορος εἰς τὴν ἀπόφαση καί τὴν ἐκτέλεση. Πίστευε εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος καί ἤξερε νὰ μεταδίδῃ τὴν πίστη του αὐτῆ καί στοὺς ἄλλους.

Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν του στὸ χάνι τῆς Γραβιάς θριάμβεψε ἡ στρατηγική του ἰδιοφυΐα καί ἀνακηρύχθηκε ἀρχιστρατάρχης τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας.

Οἱ ἐπιτυχίες ὅμως τοῦ Ἀνδρούτσου καί ὁ ὑπεροπτιζὸς του χαρακτήρας ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ ἀποκτήσῃ ἐχθρούς, πού τὸν κατηγοροῦσαν εἰς τὴν Κυβέρνηση γιὰ συν-

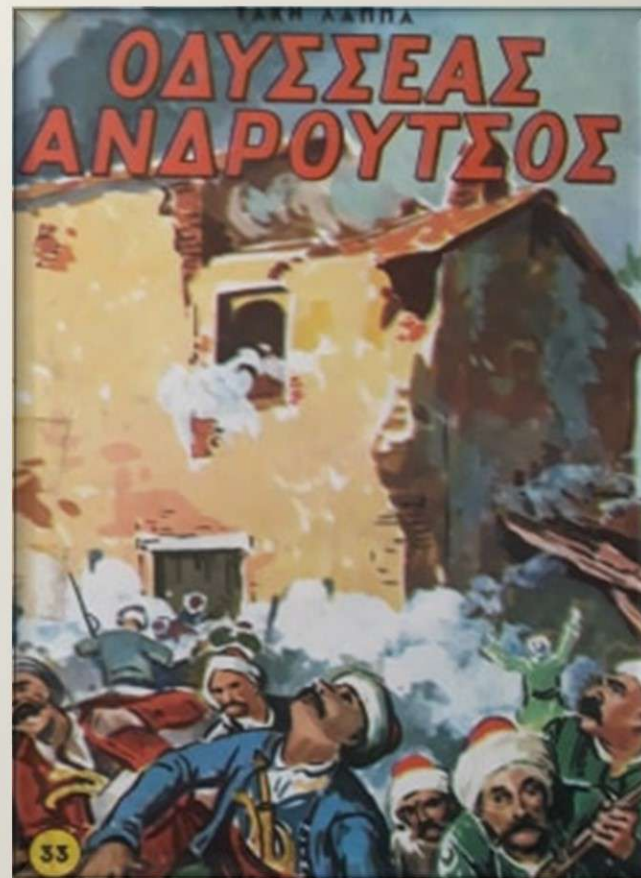

Γεώργιος Καραϊσκάκης

Η μάχη σταμάτησε το βράδυ, με μεγάλες απώλειες για το οθωμανικό στράτευμα.

Οι Τούρκοι είχαν χάσει περισσότερους από 800 στρατιώτες ενώ οι Έλληνες μόνο 6.

Λίγο πριν ξημερώσει κι ενώ ο Ομέρ Βρυώνης περίμενε να έρθουν κανόνια από τη Λαμία, ο Ανδρούτσος και οι άνδρες του επιχείρησαν έξοδο και κατάφεραν να περάσουν ανάμεσα από τους Τούρκους, χωρίς να γίνουν αντιληπτοί.

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

α'. 'Ο Μάρκος Μπότσαρης.

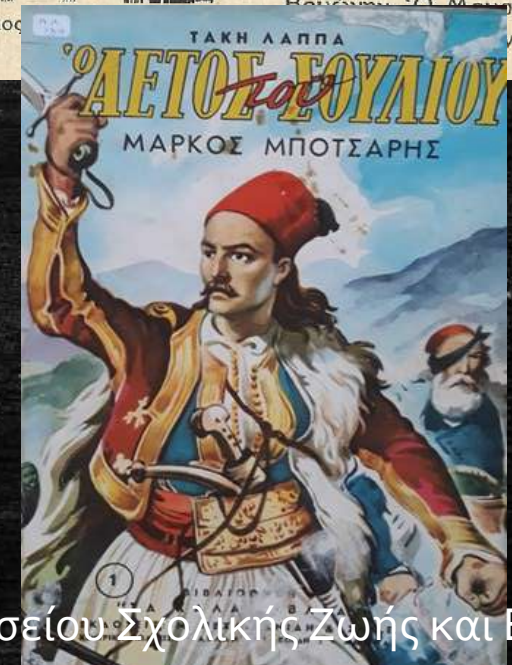
Κατά τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἐπανάστασεως, ὁ Σουλτάνος ἠτοίμασε δύο στρατιάς με 14.000 ἐμπειροπολέμους Ἄλβανούς, διὰ νὰ εἰσβάλῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τὴν φορὰν αὐτὴν ὅμως αἱ στρατιάι θὰ ἐβάδιζον χωριστά. Ἡ μία θὰ διέσχίζε τὴν Ἀνατολικὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ ἡ ἄλλη τὴν Δυτικὴν. Θὰ συνηγνῶντο εἰς τὴν Ναύπακτον καὶ θὰ ἀπεβιβάζοντο εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ἡ ἐκστρατεία εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Στερεάν Ἑλλάδα ἀπέτυχε, διότι ὁ στρατὸς ἀπὸ τὰς ἀσθενείας καὶ τὰς κακουχίας ἠνάγκασθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Λαμίαν.

Τὴν ἄλλην στρατιάν ἀπέτελουν Τουρκαλβανοὶ Γκέκηδες, με ἀρχηγὸς τὸν πασᾶ τῆς Σκόδρας Μουσταφάμπεην καὶ τὸν Ὁμέρ-Βουάμην. Ὁ Μουσταφάμπεης ἐ-

Μάρκος

Κραβασαρᾶ

Ο θάνατος του Μ.Μπότσαρη (Ludovico Lipparini)

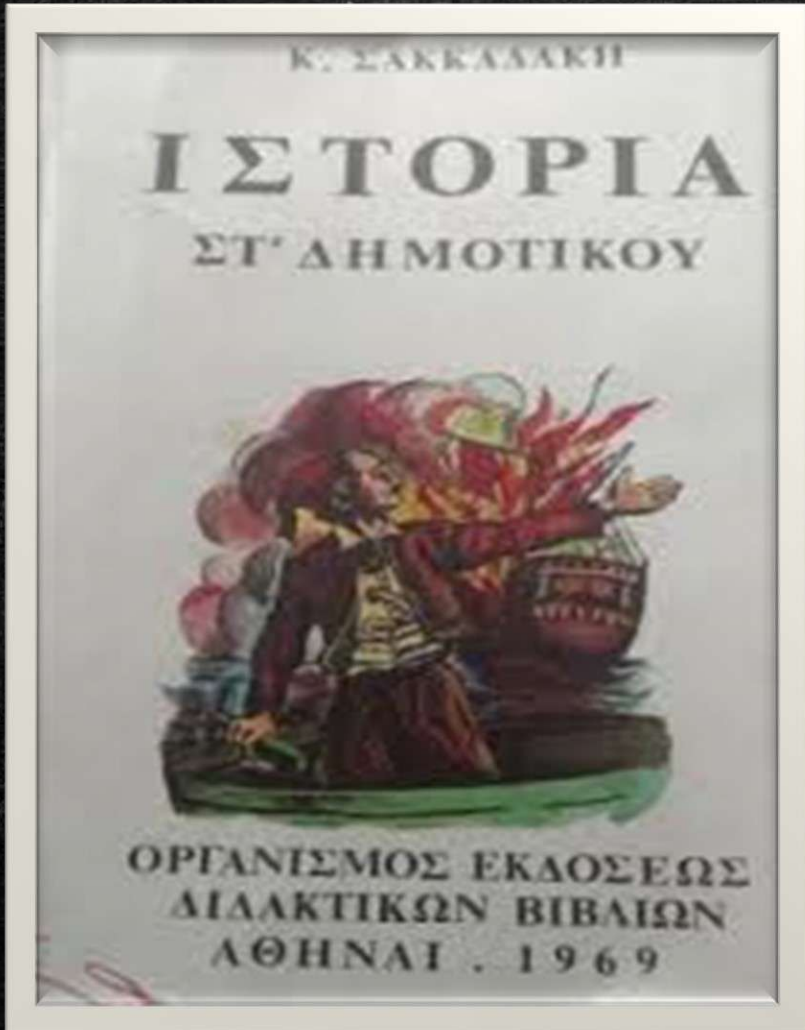

Ο θάνατος του Μ.Μπότσαρη (Peter Von Hess)

Ὁ θάνατος τοῦ Μάρχου Μπότσαρη.

Κανάρης

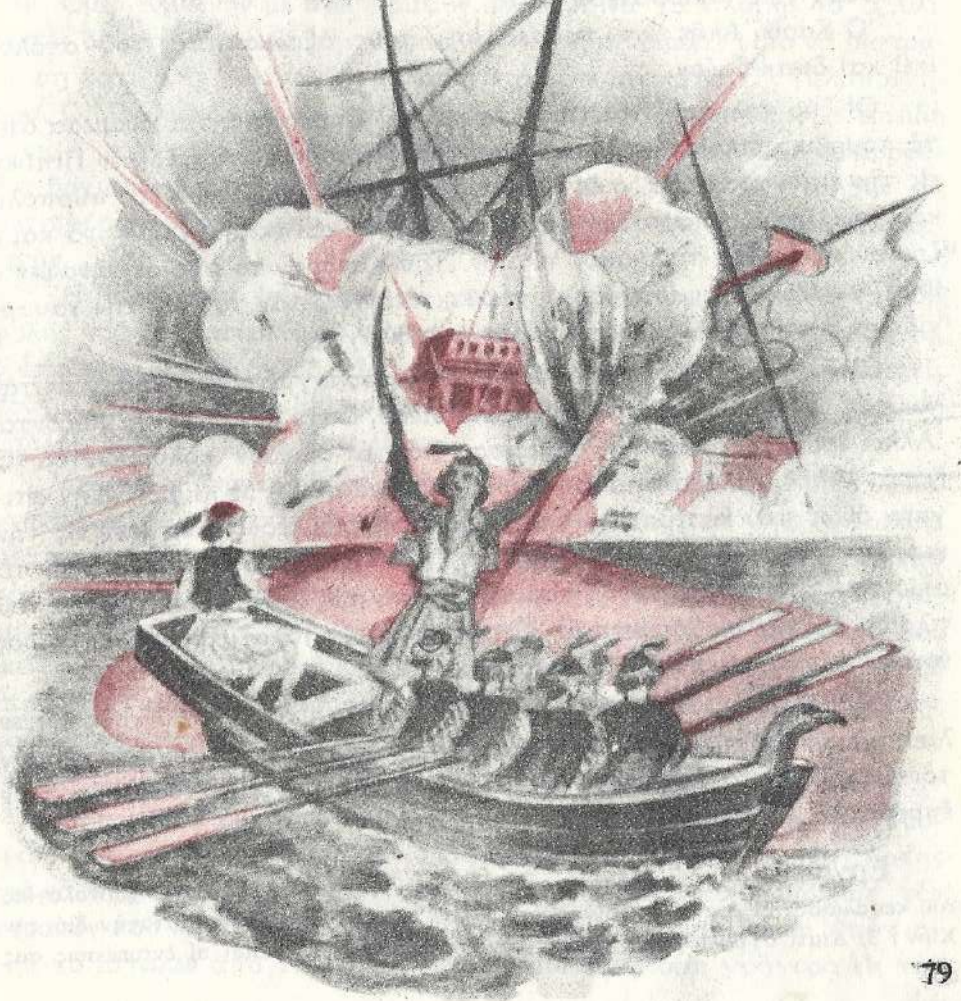

4. Ὁ Κανάρης ἐκδικεῖται τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου

Ἐφοῦ οἱ Ἕλληνες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κτυπήσουν τοὺς Τούρκους καὶ νὰ προλάβουν τὴν καταστροφὴν, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ Ψαρά.

Ἐκεῖ ἔγινε πολεμικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ἀπεφάσισε νὰ κάψῃ τὸν τουρκικὸν στόλον μὲ πυροπολικά.

Ἡ ἐκδίκησις τοῦ Κανάρη

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης

ἀνακαλεί.

Ἡ ἀνδρεία, ἡ πολεμικὴ του πείρα, ἡ σωφροσύνη του καὶ τὰ ἄλ-

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

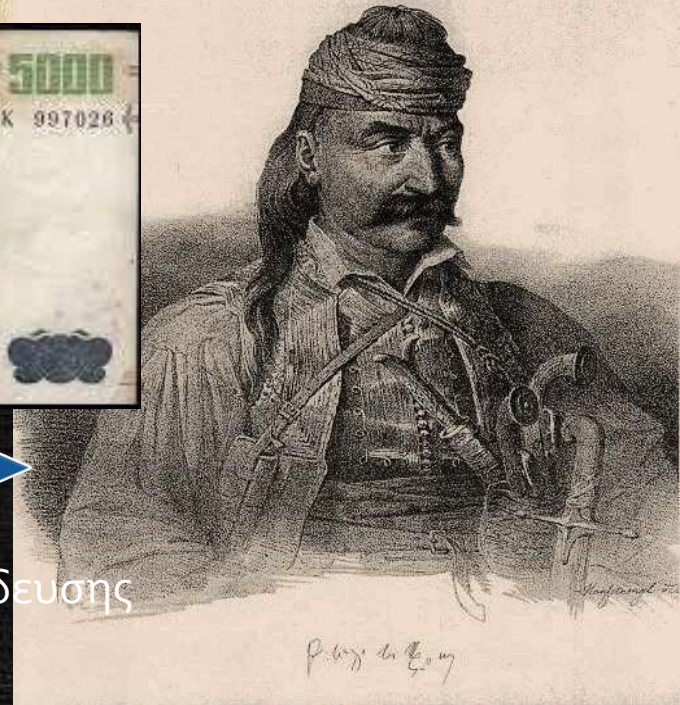
Ο Κολοκοτρώνης

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἦν ἀπὸ μεγάλη κλέφτικη οἰκογενεῖα, ποὺ τὴν εἶχαν ἀφανίσῃ οἱ Τούρκοι στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1770. Ὄταν μεγάλωσε ἐγίνε κλέφτης καὶ ὀρκίστηκε νὰ ἐκδικεῖ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα του.

Ἦταν ἄντρας ἐξυπνος, ἄνδρας καὶ μὲ μεγάλη στρατιωτικὴ ἰκανότητα. Οἱ Τούρκοι τὸν ἐβόνταν καὶ τὸν κυνήγησαν τὰ πόδια, ποὺ τὸν ἀνάγκασαν νὰ φύγῃ στὰ Ἐπτάνησα. Ἐκεῖ ἐτατάχθη στὸν Ἀγγλικὸ στρατὸ καὶ ἐγίνε ταγματάρχης. Στὴν Ἐπτάνησα ἐγίνε μέλος τῆς ἑλληνικῆς Ἐταιρίας καὶ ὅταν κατέλαβε πὼς πλησίαζε ἡ ὥρα

καὶ πῆγε σὲ ἄλλες καὶ τὸ κροῖον.

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

τότε 52 ετών και όμως διετηρεί αρετή
Είχε μέτριον ανάστημα, σῶμα καλοῦ

Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης

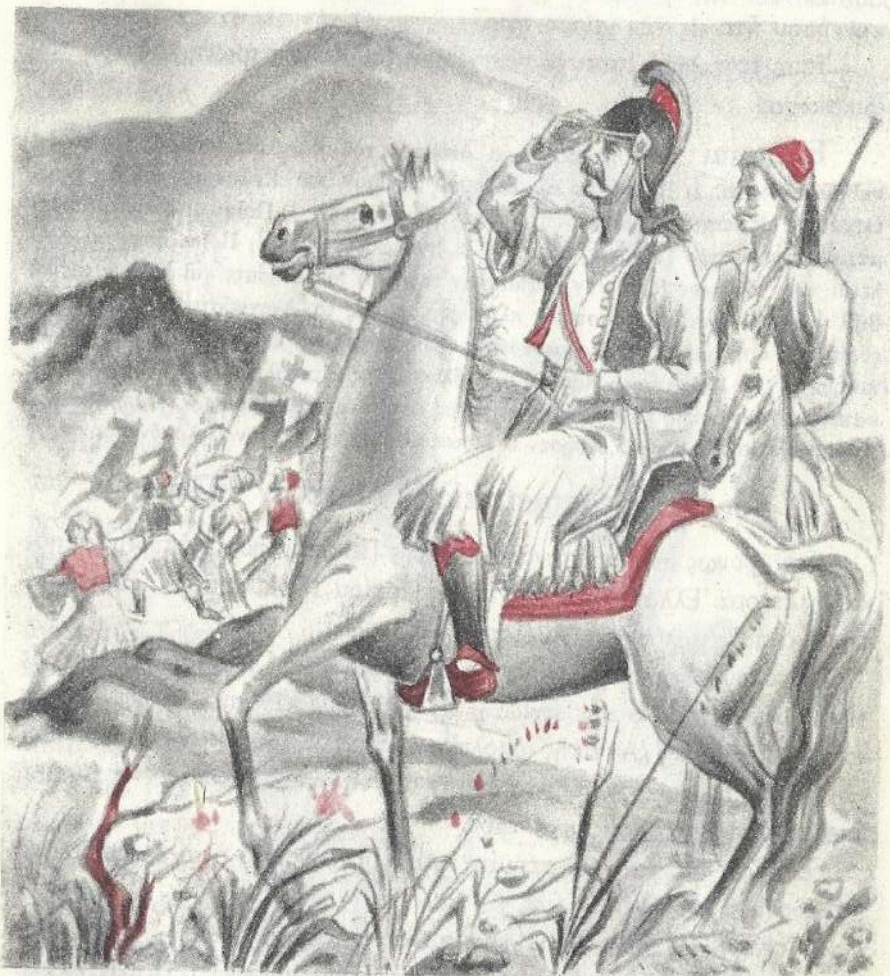

Από τις Συλλογές του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου της Ζωής και Εκπαίδευσης

Ἡ μόνη λύσις ἦτο νὰ παραδοθοῦν.

Ἦρχισαν λοιπὸν τὰς συνεννοήσεις διὰ τὴν παράδοσιν. Ἐνῶ ὁμως ἐγίνοντο αἱ συνεννοήσεις, μερικοὶ Ἕλληνες ἀνέβησαν εἰς τὰ τεῖχη, τὰ ὁποῖα δὲν ἐφρουροῦντο καλὰ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐπήδησαν μέσα, ἤνοιξαν τὰς θύρας καὶ εἰσῆλθον ὄλοι.

Ἦρχισεν ἀμέσως σφαγὴ καὶ λεηλασία.

τόσου Τουρκικοῦ στρατοῦ ἐσκόρπισε τὸν τρόμον εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Ἀμέσως ἐπετέθη μὲ 12000 ἄνδρας ἐναντίον τοῦ Βολιτετισίου, τὸ ὁποῖον ὑπερήσπιζον 850 περίπου Μανιάται, μὲ ἀρχηγούς τοὺς Ἴλιαν καὶ Κυριακούλην Μαυρομιχάλην. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐκεῖνην τὴν ἡμέραν ἦτο εἰς τὸ Χρυσοβίτσι. Οἱ Ἕλληνες, ἂν καὶ διὰ πρώτην φοράν ἐμάχοντο μὲ Τουρκικὸν στρατόν, ἐπολέμησαν μὲ γενναιότητα δλην τὴν ἡμέραν καὶ ἐκράτησαν τὰς θέσεις των.

Ἐν τῷ μεταξύ κατέφθασαν τὴν νύκτια πρὸς ἐνίσχυσίν των ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Πλαπούτας μὲ 800 ἄνδρας ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτσι καὶ τὴν Πιάνα.

Ἡ μάχη τῶν Δερβενακίων

Ὁ Κολοκοτρώνης μὲ τὴν βροντερὴν φωνὴν του δίδει θάρρος εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τρομάζει τοὺς Τούρκους λέγων :

Ἐπάνω τους, λεβέντες μου, καὶ θὰ τοὺς πιάσωμε ὄλους ζωντανούς. Οἱ Ἕλληνες τότε βγήκαν ἀπὸ τὰ ταμπούρια των, ὤρμησαν κατ' ἐπάνω των καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς ἄτακτον φυγὴν.

Εἰς τὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων ἔπεσαν πολλὰ λάφυρα, ὄπλα, πολεμοφόδια καὶ δύο κανόνια (12 - 13 Μαΐου 1821).

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

ΘΕΩΔΩΡΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

Blank writing area with three horizontal lines.

40

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΎΨΙΛΑΝΤΗΣ

Blank writing area with three horizontal lines.

20

ΡΗΑΙ ΒΕΡΑΚΙΣ

Blank writing area with three horizontal lines.

20

«Μετά το 1600 όμως τα πράγματα ήλλαξαν. Οι Τούρκοι ήρχισαν να φέρονται μαλακώτερον προς τους ραγιάδες και τους επέτρεψαν να ιδρύουν και σχολεία. Το πρώτον ελληνικόν σχολείον, όπως γνωρίζομεν, ιδρύθη εις την Βενετία.... Αργότερα ιδρύθησαν και εις άλλας πόλεις, εις την Κωνσταντινούπολιν η Μεγάλη Σχολή του Γένους, εις τας Κυδωνίας, την Θεσσαλονίκη, την Κρήτην, την Πάτμον, την Σμύρνην, την Αδριανούπολιν, την Δημητσάνα και αλλού. ...

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαιδεύσεως

γιος Γεννάδιος, ὁ Νεόφυτος Βάμβας, ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης καὶ ἄλλοι πολλοί.

Οἱ σοφοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας καὶ ἐκαλλιέργησαν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν

Τὸ κρυφὸ σχολεῖο.

μαθητῶν τῶν καὶ τοῦ λαοῦ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὸν πόσον πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν.

Μεταξὺ τῶν διδασκάλων τοῦ Γένους περιλαμβάνεται καὶ ὁ Ἄδα- μάντιος Κοραῆς, ὁ ὅποιος, ἂν καὶ οὐδέποτε ἐδίδαξεν εἰς σχολεῖον, ἐν τούτοις πολὺ ὠφέλησε τὸ ἔθνος.

Εἰς τὰ ἀνώτερα αὐτὰ σχολεῖα ἐδίδαξαν πολλοὶ σοφοὶ καὶ ονομαστοὶ ἄνδρες, ἀπὸ τῶν ὁποίων σπουδαιότεροι ἦσαν ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις, ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης, ὁ Ἰωάννης Πέζαρος, ὁ Ἀθανάσιος Ψαλλίδας, ὁ Νεόφυτος Δούκας, ὁ Γρηγόριος Κωνσταντάς, ὁ Λάμπρος Φωτιάδης, ὁ Κωνσταντῖνος Κούμας, ὁ Κωνσταντῖνος Οικονόμος, ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, ὁ Νεόφυτος Βάμτης, ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης καὶ ἄλλοι πολλοί»

οὐκ ἤρκοοντο εἰς τοὺς κανονικοὺς αὐτοὺς φόρους, ἀλλ' ἐζήτουν ἐκβιάζοντες

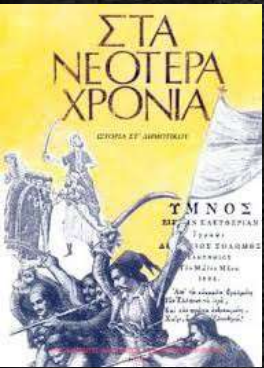
Τὸ κρυφὸ σχολεῖο

τοὺς Ἕλληνας νὰ πληρώνουν περισσότερα. Ἔτσι οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες ἔζων καὶ εἰργάζοντο διὰ νὰ πληρώνουν τοὺς διαφόρους αὐτοὺς φόρους. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ Ἕλληνικαὶ πόλεις, ποὺ ἄλλοτε ἦσαν εὐτυχεῖς, κατήντησαν νὰ εὐρίσκωνται τώρα εἰς μεγάλην δυστυχίαν.

Ἐκτὸς ὅλων αὐτῶν ἐκλείσαν ὅλα τὰ Ἕλληνικὰ σχολεῖα, διὰ νὰ μὴ μαθαίνουν τὰ Ἕλληνόπουλα γράμματα, νὰ μείνουν ἀγράμματα διὰ νὰ καταναγκάζουν σιγά-σιγά τὴν θρησκείαν τῶν καὶ τὴν πατρίδα τῶν. Τὰ Ἕλληνόπουλα δὲ ἔπληθύνοντο ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς ὀλίγα γράμματα. Ὅσοι δὲ οἱ Ἕλληνες μὲ εὐχαρίστησιν ἔστελλον τὰ τέκνα τῶν τὴν νύκτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἢ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερέως διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ὅσοι δὲ οἱ Τούρκοι ἐκοιμῶντο, τὰ Ἕλληνόπουλα ἔτρεχον κρυφὰ εἰς τὰ

Ἀπὸ τῆς Συλλογῆς τοῦ Μουσείου Σχολικῆς Ζωῆς καὶ Ἐκπαίδευσης

Στα σχολικά βιβλία της μεταπολίτευσης το «κρυφό σχολειό» παρουσιάζεται ως θρύλος (Μπουζάκης & Κανταρτζή)

«Στα νεότερα χρόνια, Ιστορία ΣΤ' δημοτικού», (ΟΕΔΒ, Αθήνα 2009), που δόθηκε στην κυκλοφορία έως να εκδοθεί νέο βιβλίο υπάρχει η εξής αναφορά: «Οι πλούσιες παραιοίκες πρόσφεραν πολλά στον ελληνισμό. Διέθεταν χρήματα για να γίνουν σχολεία» (σελ. 32). «Ξεχωριστό ενδιαφέρον έδειχνε η κοινότητα για την παιδεία. Πολλά σχολεία ιδρύθηκαν και λειτούργησαν τότε με δαπάνες των κοινοτήτων» (σελ. 37). «Τα πρώτα σχολεία ιδρύθηκαν με τη φροντίδα της εκκλησίας. Παπάδες και καλόγεροι, κυρίως, προσπαθούσαν σ' εκείνα τα δύσκολα χρόνια να μάθουν στα παιδιά λίγα γράμματα μέσα από τα βιβλία της εκκλησίας. Αυτό φαίνεται πως δημιούργησε το θρύλο για «το κρυφό σχολειό», ότι δηλαδή τα σχολεία σε κάποια εποχή λειτουργούσαν κρυφά, επειδή οι Έλληνες φοβούνταν τους Τούρκους» (σελ. 55).

13. Ἡ παιδεία ἐπὶ τουρκοκρατίας

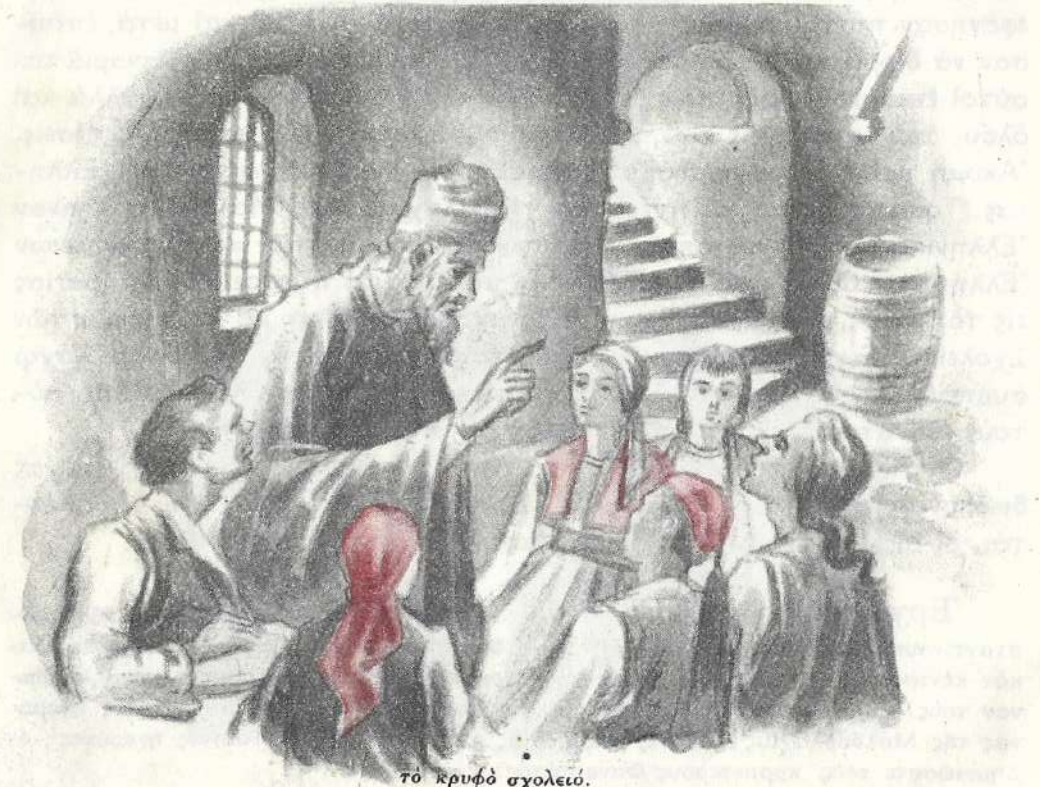
α) Ἡ μόρφωσις τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων. Κατὰ τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας τῆς δουλείας, τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἔκλεισαν καὶ τὰ γράμματα ἔσταμάτησαν, καθὼς καὶ αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι. Ἡ Ἑλλὰς ἐβυθίσθη εἰς τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας.

Δύο ἦσαν αἱ αἰτίαι τῆς μεγάλης αὐτῆς Ἐθνικῆς συμφορᾶς.

1. Οἱ Τοῦρκοι ἀπηγόρευσαν εἰς τοὺς Ἕλληνας, μὲ τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, νὰ ἔχουν σχολεῖα, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ξεχάσουν τὴν γλῶσσαν των καὶ σὺν τῷ χρόνῳ τὴν ἔθνικὴν των συνείδησιν.

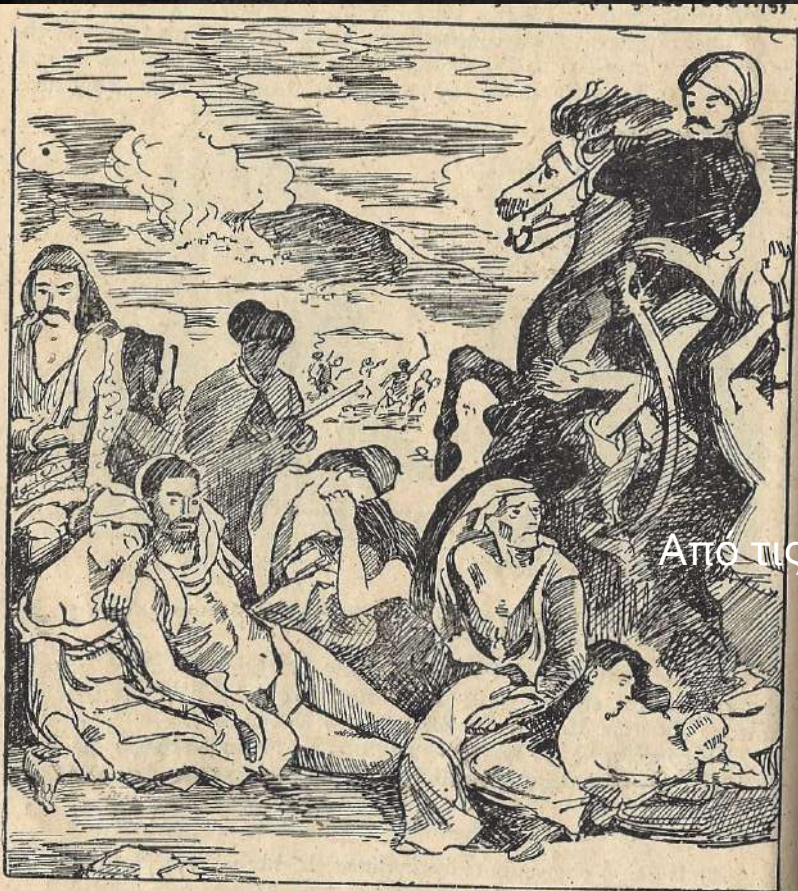
2. Οἱ μορφωμένοι Ἕλληνες ἔφυγον εἰς διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης. Ἐπομένως ἡ Ἑλλὰς ἔμεινε χωρὶς ἐγγραμμάτους ἀνθρώπους.

β) Τὰ κρυφὰ σχολεῖα. Παρ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἐμπόδια οἱ Ἕλληνες δὲν ἔμειναν ἐντελῶς ἀγράμματοι. Τὰ σκλαβωμένα Ἑλληνόπουλα ἐπήγαινον

τὸ κρυφὸ σχολεῖο.

Οι μεταμορφώσεις ενός πίνακα!

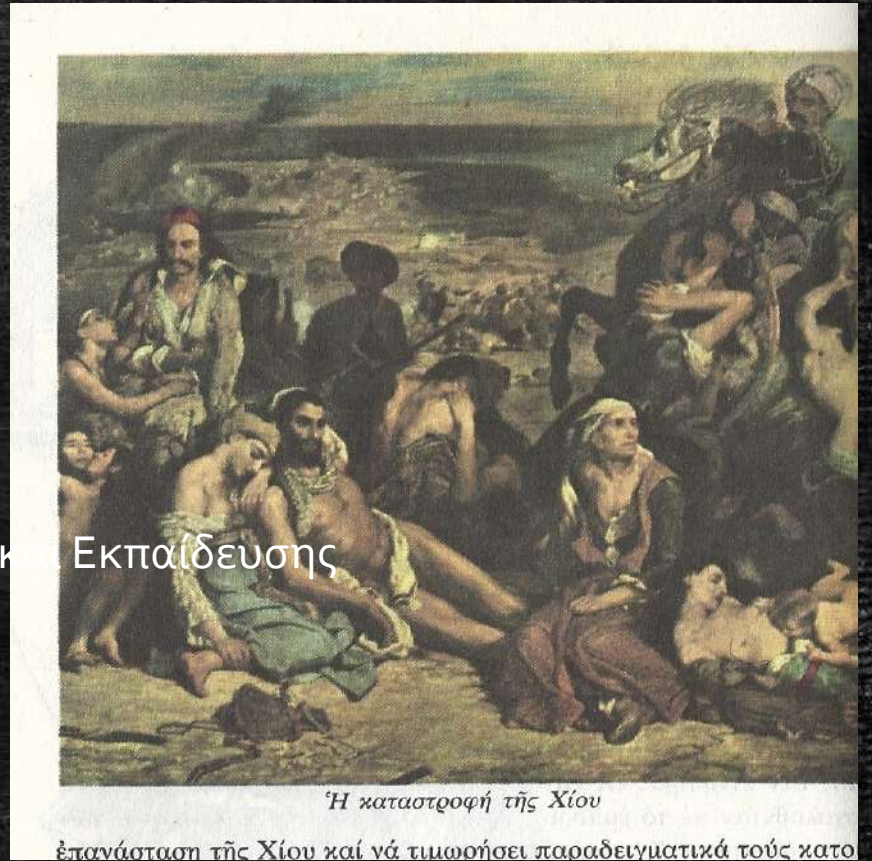
Ἡ καταστροφή τῆς Χίου

κό
ρί
Ἐ
ἦλ
Το
πο
Ἄ

φή
με
τί
μέ
νά
Χι
εἰς
τῶ
ἦ
σφο
σί
στ
κα
ἔκο
στ

τὸ
κα
τρι
πρό

Ἡ καταστροφή τῆς Χίου

ἐπανάστασι τῆς Χίου καὶ νά τιμωρήσει παραδειγματικά τούς κατο

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωῆς καὶ Ἐκπαίδευσης

*Εξοδος Μεσολογγίου

98

έναντίον του Κώστα Μπότσαρη και τον ηνάγκασε να φύγει. Οι πολιορκούμενοι δεν γνώριζαν ότι το μυστικόν είχε προδοθή.

Τὴν νύκτα τῆς 10ῆς Ἀπριλίου ἀπεχαρήτησαν τοὺς πολὺ γέροντας τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς ἀναπήρους καὶ ἐξεκίνησαν διηρημένοι, ὅπως εἶπομεν, εἰς τρία σώματα, τὸ ἐν μὲ τὸν *Νότιον Μπότσαρη*, τὸ ἄλλο μὲ τὸν *Κίτσον Τζαβέλλαν*, καὶ τὸ τρίτον μὲ τὸν *Μακρῆν*. Ἐμπρὸς ἐβάδιζον ο

*Ἡ Ἐξοδος τοῦ Μεσολογγίου

πολεμισταί, εἰς τὸ μέσον τὰ γυναικόπαῖδα καὶ οἱ γέροντες, καὶ ἠκολούθουν ἄλλοι πολεμισταί μὲ τὰ σπαθιά στὰ χέρια.

*Ἦσαν ὄμοι 9.000 ἄνθρωποι ἐκ τῶν ὁποίων μόνον 3.000 ἦσαν πολεμισταί. Ἦταν μεσάνυκτα καὶ ἡ σελήνη ἐφώτιζε τὴν ὑποπτον ἡσυχίαν ποὺ ἐπεκράτει εἰς τὰ δύο στρατόπεδα. Αἰφνης τὴν ἡσυχίαν τῆς νυκτὸς ἐτάραξεν ἡ φωνὴ τοῦ ἀρχηγοῦ: «Ἐμπρὸς ἰ θάνατος εἰς τοὺς ἐχθρούς». Μὲ ἀκράτητον ὄρμην ὄλον ἐκεῖνο τὸ κύμα ἐπέπεσεν εἰς τὰς ἐχθρικός γραμμάς καὶ παρέσυρε τοὺς ἐχθρούς. Οὔτε πυροβόλα, οὔτε τυφέκια, οὔτε σπαθιά

— 98 —

γάλην καταστροφὴν. Ὅσοι διέφυγον ἀπὸ τὸ ἵππικὸν ἔπαθον μεγάλην καταστροφὴν ἀπὸ τοὺς Ἀλβανούς, οἱ ὅποιοι ἐπερίμεναν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ζυγοῦ. Ἀπὸ τοὺς 9000 κατοίκους τοῦ Μεσολογγίου μόνον 1300 ἐσώθησαν.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰμβραῆμ καὶ ὁ Κιουταχῆς ἔπαθον μεγάλην καταστροφὴν. Χιλιάδες νεκροὶ ἐκάλυψαν τοὺς γύρω τοῦ Μεσολογ-

*Ἡ ἠρωϊκὴ ἐξοδος τοῦ Μεσολογγίου

γίου τόπους. Ἐκ τῶν 10.000 Αἰγυπτίων ἐσώθησαν 3600.

11 Ἀπριλίου 1826. Τὸ Μεσολόγγιον εἶναι καπνὸς ἐρείπιων. Δὲν ὑπάρχει πλέον. Μαζὶ του ἔπαυσε καὶ ἡ ἀντίστασις τῆς Στερεῆς. Ἡ ἀντίστασις, ἡ ἐξοδος καὶ ἡ πτώσις τοῦ Μεσολογγίου ἐπροκάλεσαν τὸν θαυμασμόν τοῦ κόσμου καὶ τὴν συγκίνησιν ὄλων τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν.

* Ἀσκήσεις

1. Ἀναγνώσατε εἰς τὴν τάξιν διηγήματα, σχετικὰ μὲ τὴν ζωὴν τῶν πολιορκουμένων καὶ τὴν ἐξοδον: «Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων», «Ἐξοδος», «Καψάλης» κλπ.
2. Παίζετε εἰς τὸ σχολεῖον τὸ δράμα τοῦ κ. Ρώτα «Νὰ ζῆ τὸ Μεσολόγγιον».
3. Διατυπώσατε ἀπορίας καὶ κρίσεις.

* Ἔργασια κατ' οἶκον

Νὰ γραφῆ ἐκθεσις: «Ἡ ἠρωϊκὴ ἐξοδος τοῦ Μεσολογγίου».

Λέξεις... φράσεις... κείμενα
Γλώσσα

1. Τα κλέφτικα τραγούδια υμνούν τα κατορθώματα των κλεφτών και των αρματολιών. Ποιες πληροφορίες παίρνετε για τη ζωή τους από το κλέφτικο τραγούδι που διαβάσατε;

Η πολιορκία και η έξοδος του Μεσολογγίου

ΠΡΩΤΗ ΠΡΑΞΗ

Στην αριστερή μεριά της σκηνής έχουμε τοποθετήσει μια καρέκλα και ένα τραπέζι. Μπαίνει ο ιστορικός Α΄ κρατώντας ένα μεγάλο τετράδιο και μία πένα. Κάθεται και ανοίγει το τετράδιό του και κάνει πως γράφει. Ακούγεται ηχογραφημένα η σκέψη του.

ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ Α΄:

«Πώς μπορώ με λόγια να περιγράψω την εντύπωση που έκανε, όχι μόνο σε μένα, αλλά και σ' όλη την Ευρώπη, η έξοδος του Μεσολογγίου; Τα λόγια φτωχά, αδύνατο να μνησούν τα αισθήματα φιλοπατρίας και τόλμης που έδειξαν οι Έλληνες, περιφρονώντας τη ζωή. Μια κουκκίδα στον χάρτη το Μεσολόγγι, κι όμως ύψωσε το ανάστημά του και έγραψε τη δική του σελίδα στην Παγκόσμια Ιστορία!»

πίνακας του Ευγένιου Ντελακρουά

ΑΦΗΓΗΤΗΣ Α΄: Ήταν Οκτώβριος του 1822.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ Β΄: Η επανάσταση είχε ήδη αρχίσει.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ Γ΄: Ο Ομέρ Βρυώνης κι ο Κιουταχής μαζί με 11.000 άντρες κατέβηκαν στην κοιλάδα του Μεσολογγίου...

ΑΦΗΓΗΤΗΣ Δ΄: ενώ ο Γιουσούφ πασάς απέκλειε την πόλη από τη θάλασσα...

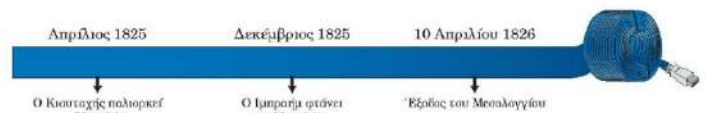
Κεφάλαιο 12

Η δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου - ο Διονύσιος Σολωμός

Τον Απρίλιο του 1825 ξεκίνησε η δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου αρχικά από τον Κιουταχί και στη συνέχεια από τον Ιμπραήμ Πασά. Παρά την ηρωική αντίσταση των Μεσολογγιτών, η πόλη κυριεύθηκε τον Απρίλιο του 1826. Η έξοδος του Μεσολογγίου στάθηκε μια από τις κορυφαίες στιγμές της ελληνικής Επανάστασης, προκαλώντας βαθιά συγκίνηση σ' ολόκληρο τον κόσμο.

Ευγένιος Ντελακρουά, Η Εξέλιξη στα ερείπια του Μεσολογγίου, Αθήνα, Εθνική Πνακασθήκη / Μουσείο Αρλεζόνδρου Σοιτζού

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Β'

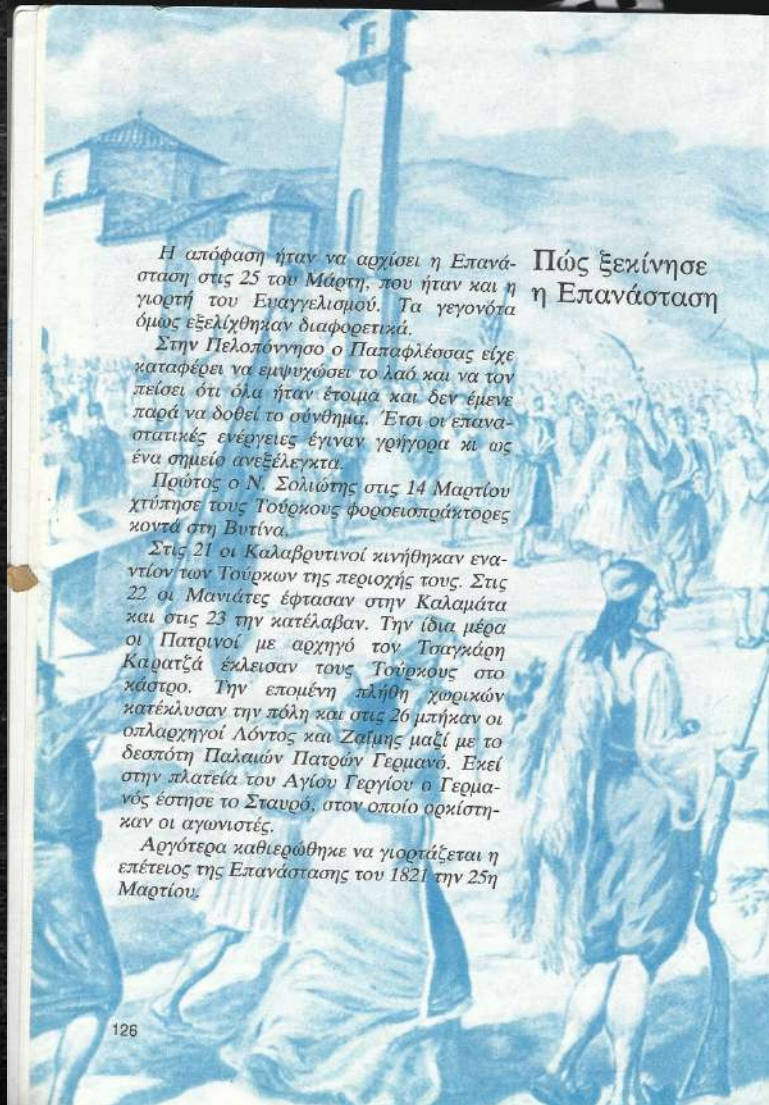
1

Άκρα του τόφρου σιωπή στον κήμπο βασιλεύει
Λαλεί ποσά, παίρνει στυρή, κι η μόνα το ζηλεύει.
Τα μάτια η πείνα ημαύρωσε στα μάτια η μόνα μνείει⁴¹
Επέκει ο Σουλιάτης ο καλός παρόμοια και κλαίει:
«Έρμη τουρβάνι σκοτεινό, τι σ' έχω για στο χέρι;
Οπού συ μου γίνες βαρύ κι ο Αγαρηνός⁴² το ξέρει».

2

Το χρώμα!

Η απόφαση ήταν να αρχίσει η Επανάσταση στις 25 του Μάρτη, που ήταν και η γιορτή του Ευαγγελισμού. Τα γεγονότα όμως εξελίχθηκαν διαφορετικά.

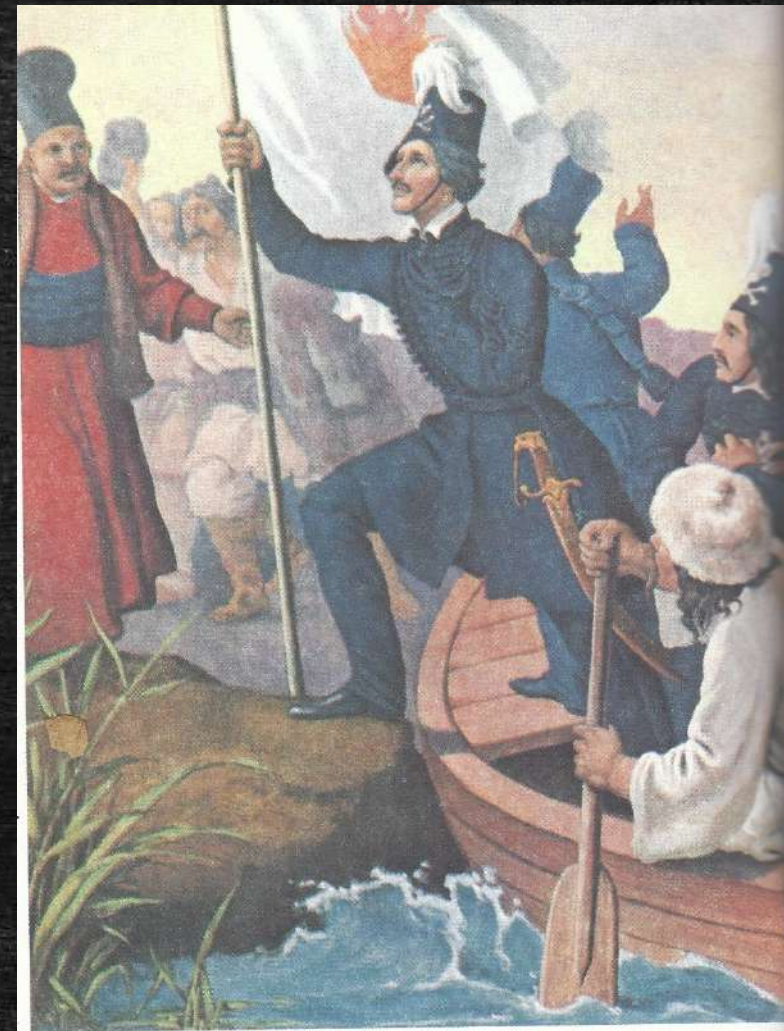
Πώς ξεκίνησε η Επανάσταση

Στην Πελοπόννησο ο Παπαφλέσσας είχε καταφέρει να εμπνεύσει το λαό και να τον πείσει ότι όλα ήταν έτοιμα και δεν έμενε παρά να δοθεί το σύνθημα. Έτσι οι επαναστατικές ενέργειες έγιναν γρήγορα κι ως ένα σημείο ανεξέλεγκτα.

Πρώτος ο Ν. Σολιώτης στις 14 Μαρτίου χτύπησε τους Τούρκους φοροεισπράκτορες κοντά στη Βυτίνα.

Στις 21 οι Κалаβρυτινοί κινήθηκαν εναντίον των Τούρκων της περιοχής τους. Στις 22 οι Μανιάτες έφτασαν στην Καλαμάτα και στις 23 την κατέλαβαν. Την ίδια μέρα οι Πατρινοί με αρχηγό τον Τσαγκάρη Καρατζά έλειψαν τους Τούρκους στο κάστρο. Την επομένη πλήρη χωρικών κατέκλυσαν την πόλη και στις 26 μπήκαν οι οπλαρχηγοί Λόντος και Ζαίμης μαζί με το δεσπότη Παλαιών Πατρών Γερμανό. Εκεί στην πλατεία του Αγίου Γεργίου ο Γερμανός έστησε το Σταυρό, στον οποίο ορκίστηκαν οι αγωνιστές.

Αργότερα καθιερώθηκε να γιορτάζεται η επέτειος της Επανάστασης του 1821 την 25η Μαρτίου.

26

Συμβουλευόμαι τα κεφάλαια της ενότητας και σημειώνω τη χρονολογία στο αντίστοιχο γεγονός.

Δολοφονία του Ι. Καποδίστρια

Η ναυμαχία στο Ναβαρίνο

Η μάχη στο Δραγατσάνι

Συνθήκη του Λονδίνου

Ο Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο

Τοποθετώ τα γεγονότα σε χρονολογική σειρά.

Ἡ ἑορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ

Ἐημέρωσε ἡ ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.
Οἱ καμπάνες χτυποῦν χαρούμενα.
Τὰ παιδιά ντύθηκαν τὰ γιορτινά των
καὶ πηγαίνουν στό σχολεῖο.
Ἐμπῆκαν στή γραμμὴ
καὶ ξεκινοῦν γιὰ τὴν ἐκκλησία.

YIRMİ BEŞ MART

DÖRT TARAF BAYRAK
DOLU,
YIRMİ BEŞ MART, KURTULUŞ

56

80. Ἡ 25^η Μαρτίου.

Ἀπὸ ἡμέρες εἰτοιμάζεται τὸ σχολεῖο
γιὰ τὴν Ἐθνικὴ Ἑορτὴ. Πολλὰ παιδιά ἐρ-
γάζονται καὶ κατασκευάζουν σημαίες.
Ἄλλα ψαλιδίζουν τὸ χαρτόνι καὶ φτιά-
νουν γράμματα γιὰ τὴς ἐπιγραφές. Ἄλλα
πλέκουν στεφάνια.

140

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ Ε΄
ΣΥΓΓΡΑΜΜΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΜΕΛΩΝ 1968

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

Το παραπρόγραμμα

3
Ἐνότητα

Το σχολεῖο γιορτάζει
τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν δημοκρατίαν

Σ' αὐτὴν ἐν ἐνότητα θὰ μάθουμε γιὰ:

- Τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὴν ἐλευθερίαν, τὸ 1821.
- Τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν γιὰ τὴν
ἐλευθερίαν, τὸ 1921.

63. Ἡ 25^η Μαρτίου

Ἐημέρωσε ἡ Μεγάλῃ μέρα!
«Ὅλη δόξα, ὅλη χάρη
Ἄγια μέρα Ἐημερώνει...»
«Ὁ παιδιά μου,
ὄρφανά μου,
σκορπισμένα ἐδῶ κι ἐκεῖ...»
Τὰ τραγούδια αὐτὰ καὶ ἄλλα πατριωτικὰ τρα-
γούδια ἀντηχοῦν πρῶτ' πρῶτ' στοὺς ἐβρόμους τοῦ
χωριοῦ. Γυρίζουν οἱ πρόσκοποι καὶ οἱ μεγάλοι μα-
θηταὶ μὲ τὰ τύμπανα καὶ τὴς σάλπιγγες.
Οἱ κυανόλευκες κυματίζουν σ' ὅλα τὰ σπιτία.

181

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης,
Αρχειό Κουτσούρη

25^η Μαρτίου

ΓΥΜΝΑΣΙΑΚΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΤΑΥΡΟΥ

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

Πρόγραμμα

1) Ήμη Ὑπερμάχου (χορωδία)	9) Ἀσκραγόριανος (ποίημα)
2) Προσφώνσεις μ. Διευθυντοῦ	10) Διάκος (ομοειδική ἀπαγγελία)
3) Ἐξαγγελισμός Ἑλλήνων (ποίημα)	11) Δόξα (χορωδία - τσαμπλιώ)
4) Καὶρε Ἄγρι (χορωδία)	12) ἄκουσ φιλέλληνας (ποίημα)
5) Ἰσομυθό σατυροῦ (ποίημα)	13) Δέσην (ποίημα)
6) Βαρυσόλα (νευρέο)	14) Διπλάκανος (χορωδία)
7) Διμέφαλος (ποίημα)	15) Πουμπυρικός
8) Ἰσοῦς ἐξωνόημα (χορωδία)	16) Ἐθνικός ὕμνος (χορωδία)

ΠΕΠΟΣ
~ ~ ~

25 Μαρτίου 1923.

1928

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

Μέσης και Στοιχειώδους 'Εκπαιδεύσεως.

'Ελληνόπουλα,

Πλησιάζει η 25 Μαρτίου, η μέρα που ξεγνώσαμε κάθε άλλη λαχτάρα και λαχταρούμε μονάχα για την 'Ελλάδα μας. Συγκιντούμε τη μνήμη μας και τη σκέψη μας στο θαύμα του Ελευσιένα και στους προγόνους μας που τότε γυμνοί, ανυπόδητοι και σχεδόν άοπλοι ξεκίνησαν ένα αναισιότατο πρωί για την κατάκτηση της δόξας και της ελευθερίας. 'Επτά χρόνια πολέμησαν σκληρά και ήρθε η ώρα που με τη βοήθεια του Θεού κέρδισαν τη μάχη, μια μάχη που δεν ήταν παρά η έδωξη άπαρχή ενός αγώνα μακρού, που δεν τελείωσε ακόμα. Ναι, από τότε ο ίδιος αγώνας εξακολουθεί με μερικές ανάπαυλες, με μερικούς έντοπισμούς, με πολλές άια

Αριθ. πρωτ. 20701

Σ 195
1, 2

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ & ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΥΠΟΥΡΓΟΣ

Προς άπάσας τας 'Εκπαιδευτικάς 'Αρχάς και τούς Διευτάς των δημοσίων και ιδιωτικών σχολείων Μέσης και Στοιχειώδους 'Εκπαιδεύσεως.

'Ελληνόπουλα,

Πλησιάζει η 25 Μαρτίου, η μέρα που ξεγνώσαμε κάθε άλλη λαχτάρα και λαχταρούμε μονάχα για την 'Ελλάδα μας. Συγκιντούμε τη μνήμη μας και τη σκέψη μας στο θαύμα του Ελευσιένα και στους προγόνους μας που τότε γυμνοί, ανυπόδητοι και σχεδόν άοπλοι ξεκίνησαν ένα αναισιότατο πρωί για την κατάκτηση της δόξας και της ελευθερίας. 'Επτά χρόνια πολέμησαν σκληρά και ήρθε η ώρα που με τη βοήθεια του Θεού κέρδισαν τη μάχη, μια μάχη που δεν ήταν παρά η έδωξη άπαρχή ενός αγώνα μακρού, που δεν τελείωσε ακόμα. Ναι, από τότε ο ίδιος αγώνας εξακολουθεί με μερικές ανάπαυλες, με μερικούς έντοπισμούς, με πολλές άια τώσεις και κόποις πτώσις. 'Εξακολουθεί και παρ' όλες της πρόσκαιρης άτυχίας, πάντα κάτι κερδίζεται, πάντα τό Γενος προχωρεί στο δρόμο της δόξας. Σήμερα εξακολουθεί ο ίδιος αγώνας για την ελευθερία του Γένους και για την σωτηρία των ανέλληχτων ιδανικών του. 'Αλλάξαμε οι έχθροι, ο αγώνας δεν άλλαξε.

Ο τωρινός έχθρός είναι ο πιο βάρβαρος, ο πιο άπάνθρωπος, ο πιο καταστροφτικός από όλους τους γυμνούς ή φιλημείς. Είναι ο πρώτος που θέλει να την εξοντώσει ολοκληρωτικά, ο πρώτος που θέλει να πάρουν να υπάρχουν 'Ελληνες για να κατέβη αυτός να εγκατασταθή στη μαγικά άκρα γαία μας.

Με όλο τον όγκον της βίας και με όλη την σκοπιμότητα του δόλου μας επιτίθεται και έμεις αντίστασάμετε με όλες τις δυνάμεις του πολιτισμού και της ελευθερίας.

Μπορεί άραγε να υπάρχει αμφιβολία για την έδωξη

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης,
Αρχείο Κουτσούρη

P 8
S 2

Η ΘΥΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙ-
ΔΑ, ΕΙΝΑΙ ΚΑΘΗΚΟΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΝΑΡΗΣ

ΜΑΡΚΟΣ ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ

αυτοκολλητη
ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑ
ΑΔΕΛΦΑ

ΤΕΥΧΟΣ
4

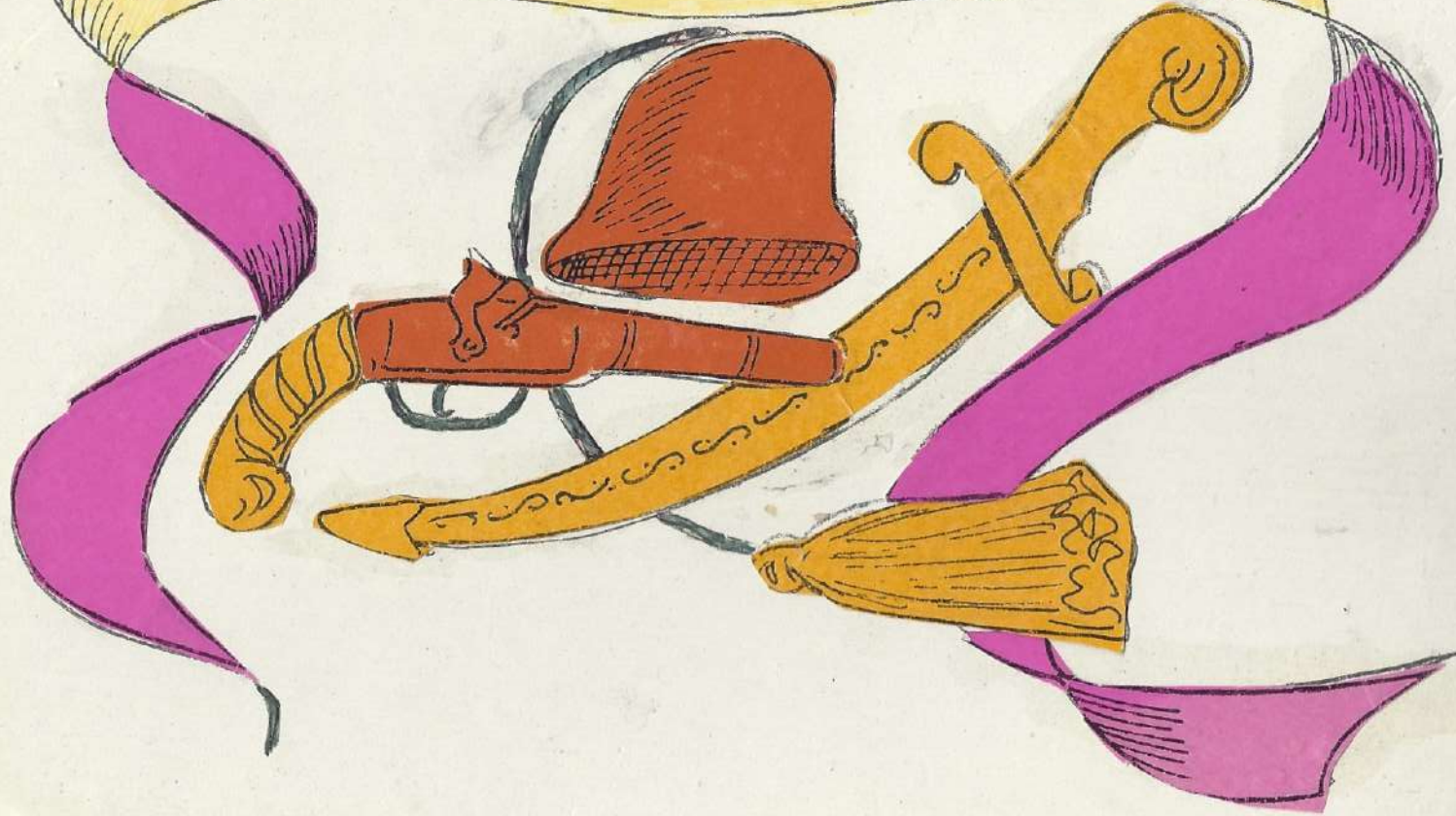

"Ηρωες του 21

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

Δφ
460

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1821

724

ΛΕΥΚΩΜΑ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΝ
ΕΠΟΠΤΙΚΟΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΝ
ΒΟΗΘΗΜΑ
ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

“Εκτης Τάξεως

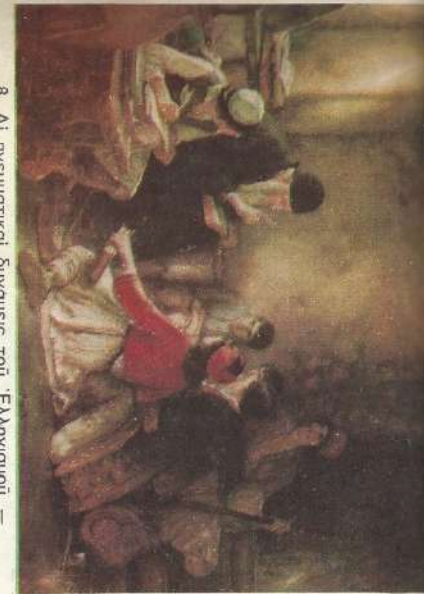
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ “ΑΓΚΥΡΑ”
ΔΗΜ. ΑΠΟΛΛ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΠΕΙΡΑΙΩΣ 18, ΑΘΗΝΑΙ, Τ. 401
ΤΗΛ. 523.694

7. “Η ελληνική ναυτιλία — Οι πειραταί”
(“Ο άρχιπειρατής — Τπό Θ. Λεπλάνκ. Πινακοθήκη
Μουσείου Πύλου)

5. Οι άρματολοι
(“Άρμυτολός — Τπό Κ. Χάας. Μουσείον Μπενάκη)

8. Αι πνευματικά όντομας τοϋ Ελληνισμοϋ —
Τό κρυφό σχολειό — (“Τπό Ν. Γαζάρ. Σχολή Θεοφίλη)

6. Σουλιάται, Μονίται, Σφρακιανοί
(Σουλιάται μαχόμενα — Πινακοθήκη “Αρχαιολογικόν
Κήρυον)

12. Φίλοις Φεραίος
(19ο Φίλοις φίλων τῶν Φεραίων — Τόμ. II, φῶν 'B')

11. Ὁ Λάμπος Κατσάνης καὶ ὁ Γεώργιος Ἀνδρούτσος
(Λάμπος Κατσάνης — Ἐπίσημο Ἰστορικὸν Μουσεῖον)

15. Ἡ ἐξέγερσις εἰς Βλαχίαν καὶ Μολδαβίαν
(Ἡ καταστροφὴ τοῦ Γεωργίου — Τόμ. II, φῶν 'B')

16. Ἡ μάχη τοῦ Δραγασιῶν
(Ἡ καταστροφὴ τοῦ Γεωργίου — Τόμ. II, φῶν 'B')

20. Ἡ Ἐπανάστασις εἰς τὰς νήσους
(Ὁ Ἀναστάσιος Οὐρανίου χαιρετίζει τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Ύδραν — Τόμ. II, φῶν 'B')

18. Ἡ Ἐπανάστασις εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα
(Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος παρακαλεῖ τοὺς ἀσπασίτας —

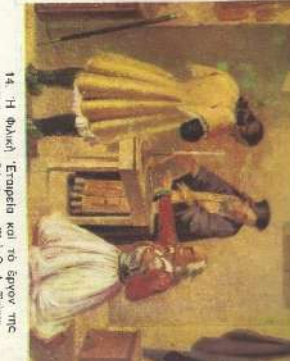
13. Προεπαναστατικὴ περίοδος. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1770
(Φίλιππος Φεραίος — Ἐπίσημο Ἰστορικὸν Μουσεῖον)

8. Οἱ ἡρώες τῆς ἐπανάστασις τοῦ 1821
(Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐπανάστασις τοῦ 1821 — Τόμ. II, φῶν 'B')

13. Οἱ ἄνθρωποι τῶν Σουλταῶν κατὰ τὸ Ἄγιον Πνεῦμα
(Ὁ ἄνθρωπος τῶν Σουλταῶν — Τόμ. II, φῶν 'B')

14. Ἡ φιλία Ἐπαφίου καὶ τῶν ἰσχυρῶν
(Ὁ ἄνθρωπος τῶν φιλίων — Τόμ. II, φῶν 'B')

18. Ἄσπαστος τῆς Καλαμάτας
(Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος χαιρετίζει τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Καλαμάταν — Τόμ. II, φῶν 'B')

20. Ἡ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΝΗΣΟΥΣ

Ὁ ἴσχυρος πρὸς ἐπισημὴν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἰσχυροῦ ἐπὶ τῶν νήσων, ἐπὶ τῶν νήσων ἔλαβεν ἄμεσως τὴν ἐπανάστασιν. Ὁ ἴσχυρος πρὸς ἐπισημὴν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἰσχυροῦ ἐπὶ τῶν νήσων, ἐπὶ τῶν νήσων ἔλαβεν ἄμεσως τὴν ἐπανάστασιν. Ὁ ἴσχυρος πρὸς ἐπισημὴν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἰσχυροῦ ἐπὶ τῶν νήσων, ἐπὶ τῶν νήσων ἔλαβεν ἄμεσως τὴν ἐπανάστασιν.

17. Ἡ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ Ἡ ΑΓΙΑ ΛΑΥΡΑ

Παρά τὴν ἀτυχίαν τῆς ἐπανάστασις εἰς τὰς νήσους, ἐπὶ τῶν νήσων ἔλαβεν ἄμεσως τὴν ἐπανάστασιν. Ὁ ἴσχυρος πρὸς ἐπισημὴν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἰσχυροῦ ἐπὶ τῶν νήσων, ἐπὶ τῶν νήσων ἔλαβεν ἄμεσως τὴν ἐπανάστασιν.

18. ἈΔΙΣΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Μετὰ τὴν ἐπισημὴν ἀτυχίαν τῆς ἐπανάστασις εἰς τὴν Ἁλιαν Ἀσπίδα, ἐπὶ τῶν νήσων ἔλαβεν ἄμεσως τὴν ἐπανάστασιν.

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

ἡ θανατος

«ο σπορος φυτρωνει»

ΠΡΩΤΟ ΒΡΑΒΕΙΟ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΟ

17/1963
4^η ΔΙΑΠΛΑΣΙΣ
ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

17
1963 A

Καλύτερα μιας ώρας ελεύθερη ζωή,
παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά και φρεσκά

15
4^η ΔΙΑΠΛΑΣΙΣ
ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

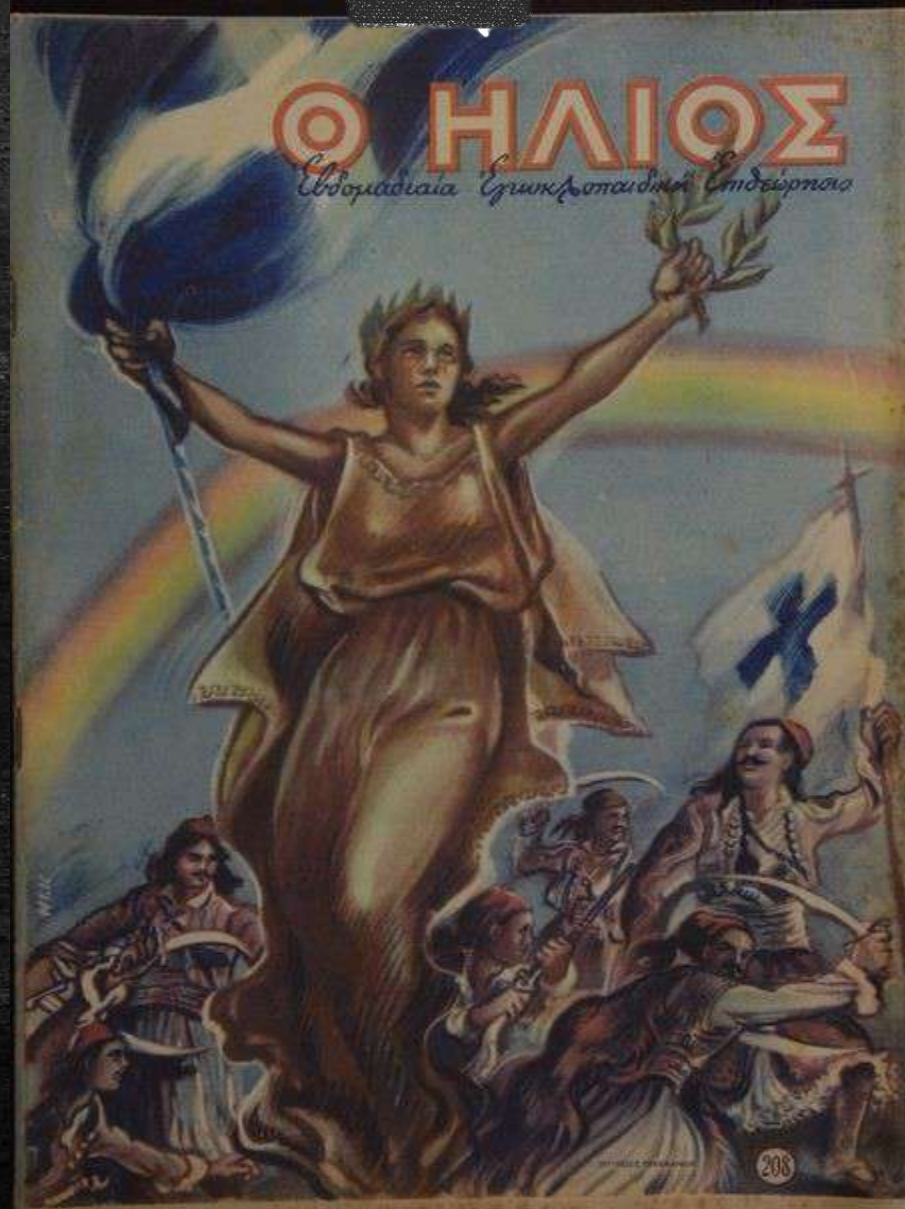

του ΤΑΣΣΟΥ

...Πουρό φτιάχνει πάντα το, πουρό ξεπορτασείται.
«Γαϊά σας βρούνε τους γερμενούς, λαφάκια από τις πάγκαις!
Καλό'ετο τ'άξιο μάγαθι και τ'άξιο παλληκάρι»

16
1964 A

Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Πρὸς τὰς Ἐκπαιδευτικὰς Ἀρχὰς τοῦ Κράτους.

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὰς κειμένας «περὶ διδακτικῶν βιβλίων κλπ.» διατάξεις συνιστοῦμεν τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐθνικὰ Λάβαρα» βιβλίου τοῦ Θ. Παπασπυροπούλου ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν Σχολείων ὡς καὶ τὴν προμήθειαν τούτου παρὰ τῶν σχολικῶν βιβλιοθηκῶν διότι τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι ἔθνικοῦ περιεχομένου καὶ ἴαν κατάλληλον διὰ τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Ἐθνικοῦ φρονήματος τῶν Ἑλληνοπαίδων καὶ ἑλληνοπρεπῆ διαπαιδαγώγησιν αὐτῶν.

Αριθ. πρωτ. 66488.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

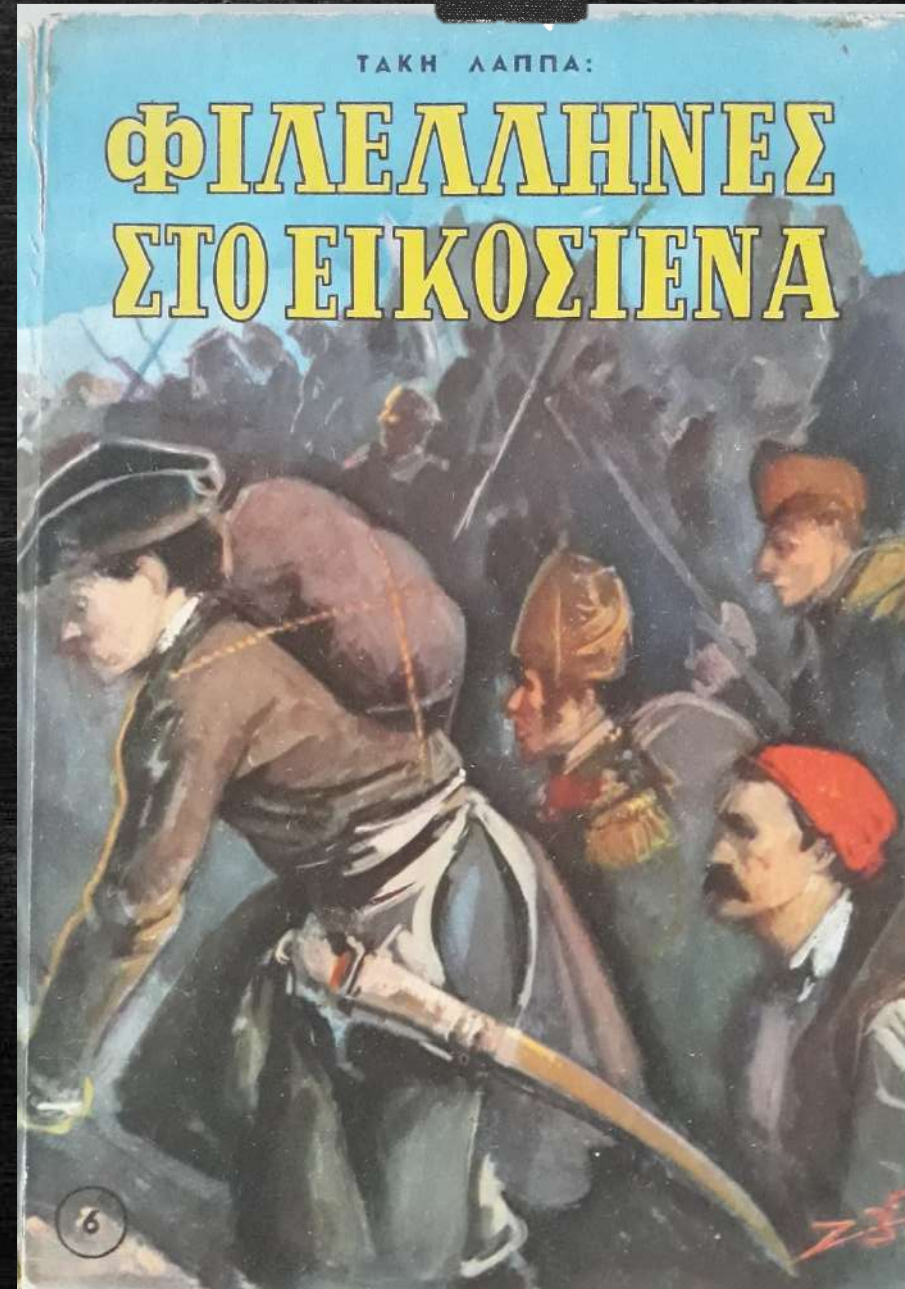
Πρὸς τὰς Ἐκπαιδευτικὰς Ἀρχὰς τοῦ Κράτους.

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὰς κειμένας «περὶ διδακτικῶν βιβλίων κλπ.» διατάξεις συνιστοῦμεν τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐθνικὰ Λάβαρα» βιβλίου τοῦ Θ. Παπασπυροπούλου ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν Σχολείων ὡς καὶ τὴν προμήθειαν τούτου παρὰ τῶν σχολικῶν βιβλιοθηκῶν διότι τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι ἔθνικοῦ περιεχομένου καὶ ἴαν κατάλληλον διὰ τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Ἐθνικοῦ φρονήματος τῶν Ἑλληνοπαίδων καὶ ἑλληνοπρεπῆ διαπαιδαγώγησιν αὐτῶν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 13 Ἀυγούστου 1949.

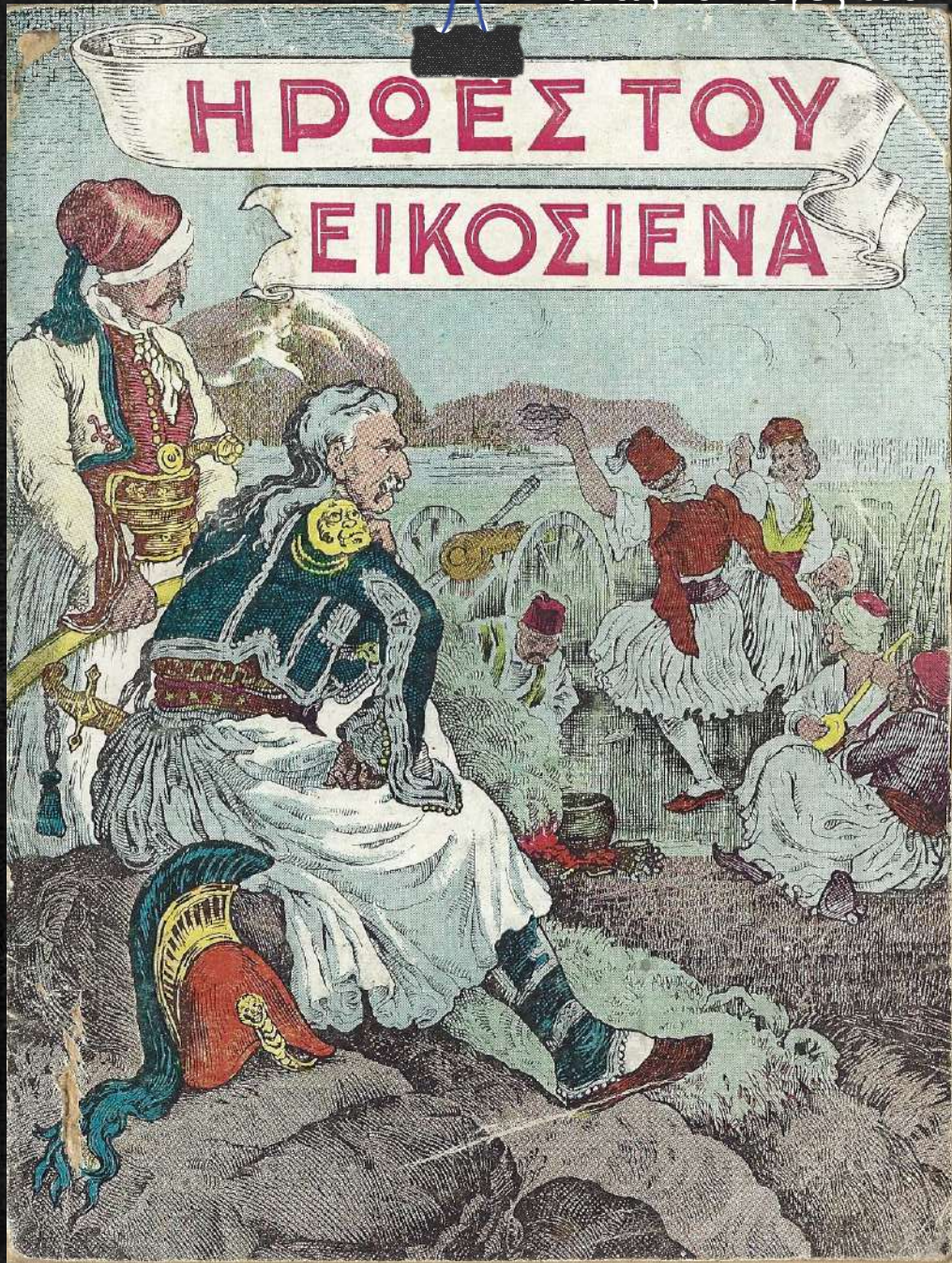
Ὁ Ὑπουργός
Κ. ΤΣΑΥΚΟΣ

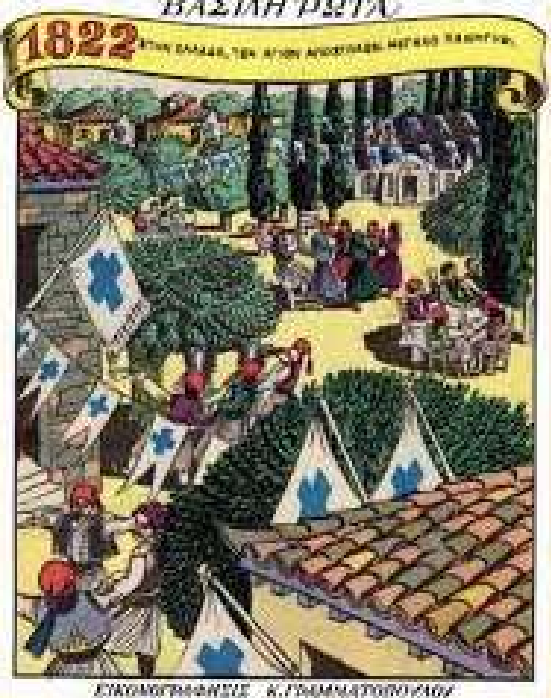
Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

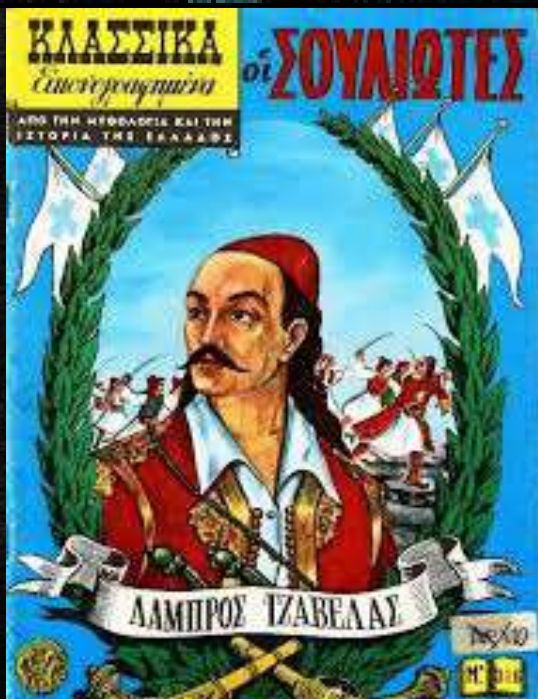
Από τις Συλλογές του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

κόμικς με θέματα από την επανάσταση του 1821

Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης, Τριπόδων 23, Πλάκα

Πληροφορίες: 2103250341

info@ekedisy.gr

www.ekedisy.gr

<https://www.facebook.com/SchoolLifeandEducationMuseum/>

<https://www.instagram.com/schoollifemuseum>

